

**B. QUTLÍMURATOV, N. TÁJENOV,
B. QÁLIMBETOV, P. SALIEVA**

OQÍW KİTABÍ

2-KLASS USHÍN SABAQLÍQ

*Qaraqalpaqstan Respublikası Xalıq bilimlendiriw
ministrliǵi tárepinen tastıyqlanǵan*

**NÓKİS
«QARAQALPAQSTAN»
2018**

UDK: 372.41(075)
BBK: 83.2Qar
Q-92

**B. Qutlmuratov, N. Tájenov, B. Qálimbetov,
P. Salieva. «Oqıw kitabı». 2-klass ushın sabaqlıq.
Nókis: «Qaraqalpaqstan» 2018-jıl, 192 bet.**

**Respublikalıq maqsetli kitap qorı qarjıları esabınan basıp
shıǵarıldı**

Shártli belgiler:

Sorawlar

Tapsırma

Soraw hám tapsırma

ISBN 978-9943-5328-7-8

©«Sharq» BPAK, 2018
©«Qaraqalpaqstan» baspası, 2018
© B.Qutlmuratov hám basqalar, 2018

TUWÍLGAN MÁKANÍM — GÓZZAL BOSTANÍM

QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASÍNÍN MÁMLEKETLIK GERBI

QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASÍNÍN MÁMLEKETLIK BAYRAĞÍ

QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASÍNÍN MÁMLEKETLIK GIMNI

*I. Yusupov sózi
N. Muhammeddinov namasi*

Jáyhun jaǵasında ósken bayterek,
Túbi bir, shaqası mıń bolar demek,
Sen sonday sayalı, quyashlı elseń,
Tınıshlıq hám ıǵbal sendegi tilek.

Naqırati:

Diyqan baba nápesi bar jerinde,
Juwsan ańqıp, kiyik qashar shólinde,
Qaraqalpaqstan degen atıńdı,
Áwladlar ádiwler júrek tórinde.

Aydın keleshekke shaqırar zaman,
Mártlik miynet, bilim jetkizer oǵan,
Xalqıń bar azamat, dos hám miyirban,
Erkin jaynap-jasnap, máńgi bol aman!

Naqırati:

Diyqan baba nápesi bar jerinde,
Juwsan ańqıp, kiyik qashar shólinde,
Qaraqalpaqstan degen atıńdı,
Áwladlar ádiwler júrek tórinde.

ǴÁREZSIZ ÓZBEKSTANÍM, MÁNGIGE JASA!

Ózbekstan Respublikası — biyǵárez mám-
leket. Ózbekstannıń paytaxtı — Tashkent
qalası. Ózbekstanda túrli millet xalıqları
jasaydı. Olar bir-biri menen dos.

1-sentyabr — Ózbekstan Respublikasınıń
ǵárezsizlik kúni. Xalqımız bul kúndi hár
jılı úlken kóterińkilik penen bayramlaydı.

Áziz Ózbekstanım

Gúller bağı dástanım,
Tınısh ashıq aspanım,
Baxtı kúlgen bostanım,
Áziz Ózbekstanım.

Balalıgım dáwranı,ım,
Tolı — tartqan kárwanım,
Qızıl — úygen qırmanım,
Áziz Ózbekstanım.

Seniń menen baraman,
Men baxıtlı balaman,
Sağan sadıq bolaman,
Áziz Ózbekstanım.

N. Muwsaev

Qosıqtı kórkemlep oqıp hám yadlap
alıń.

Mektebim

Jaz qızıǵı sonday tamasha,
Bilmey qaldım qalay ótkenin.
Oqıw jılı keler dep qashan,
Asıǵaman saǵan mektebim.

Sentyabr keldi taǵı da,
Quwanışqa bóler janımdı.
Jetelegen bilim baǵına,
Saǵındım men ustazlarımdı.

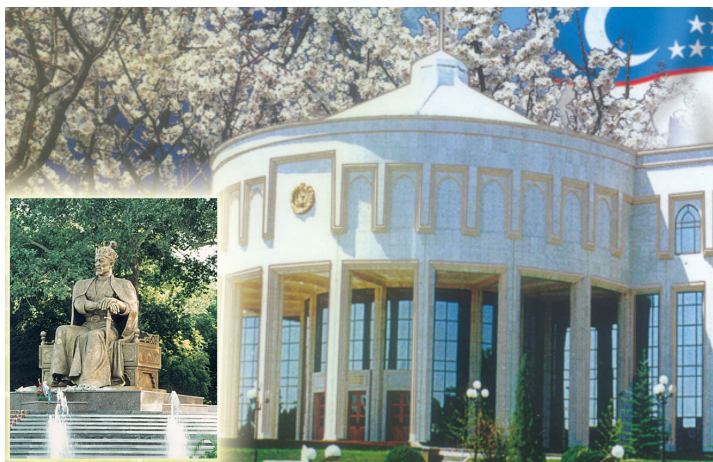
X. Saparov

1. Jazda qanday ózgerisler boladı?
2. Sizler jazdı qayda ótkerdińiz?
3. Dem alısta qanday jumıslar menen shuǵıllandıńız?

Naqıl

Oqıw — oy azıǵı,
Bilim — er azıǵı.

Tashkent

Tashkent — gózzal, sulıw qala. Ol — Ózbekstannıń paytaxtı. Ózbekstan Respublikası bir mıń toǵız júz toqsan birinshi jılı birinshi sentyabrde óz ġárezsizligine iye boldı. Tashkentte biyik-biyik kóp qabatlı jaylar, miymanxanalar, «Türkistan» hám «ġárezsizlik» sarayları, muzeyler, teatrlar, kitapxanalar, parkler bar.

Tashkentte dúziw, sulıw kósheler, shıraylı baǵlar kóp. Olar qalanıń kórkine kórik qosıp tur. Tashkent qalasında sulıw etip salınǵan Metro bar. Onda poezdlar tınbay qatnap tur. Tashkenttiń eń sulıw jeri — ġárezsizlik maydanı. Onda úlkenler de, jaslar da, balalar da seyil etip, ráhátlenip dem aladı.

1. Tashkent qanday qala?
2. Tashkentte neler bar?
3. Ğárezsizlik maydanında kimler seyil etedi?

BIZIŃ WATANIMIZ — QARAQALPAQSTAN

Qaraqalpaqstan — meniń Watanım

Watandı súyiw eń dáslep ata-anańdı, óz úyińdi, tuwǵan-tuwısqanlarıńdı súyiwden baslanadı. Biziń tuwılǵan jerimiz — Qaraqalpaqstan. Elimiz óz aldına ilimli, mádeniyatlı úlkege aylandı. Biziń tuwǵan jerimizde bir neshe mıńlaǵan xalıq jasaydı. Qaraqalpaqstanda kóp ǵana milletler bar. Olar arasında alawızlıq joq. Hár bir millet óz ana tilinde oqıydı, teń huqıqta miynet etedi. Olar birge jasap, birge toy beredi, quwanışına, jetiskenligine birge quwanadı. Qaraqalpaqstannıń tábiyatı oǵada bay. Onıń kópshilik jerin Ústirt keńisligi alıp jatadı. Bul keńislik mal sharwashılıǵı ushın oǵada jaylı. Onda gaz baylıqları bar. Bizde paxta, salı hám taǵı basqa eginler egiledi. Tawlarınan qurılıs materialları ushın

kóp náirse óndiriledi. Gerbish, temir, beton konstrukciyaların shıǵaratuǵın, avtomobil, awıl xojalıq mashinaların ońlaytuǵın, taǵı basqa óndiris orınları bar. Taqıyatas GRESi Respublikanı elektr energiyası menen tolıq támiyinleytuǵın Orta Aziyalıq elektr júyesine qosıldı. Qaraqalpaqstan temir jol, hawa jol qatnası arqalı elimizdiń kópshilik qalaları menen baylanısqan. Nókiste baspasóz orayı bar. Bul baspada biziń kúndelikli oqıp júrgen sabaqlıqlarımız basılıp shıǵadı. Qaraqalpaqstan radiotelevideniesinen elimizde bolıp atırǵan jańalıqlardı kóremiz hám esitemiz.

Gúrrińdi oqıp, mazmunın sóylep beriń.

Nókis — Qaraqalpaqstannıń orayı

Nókis — jańadan salınǵan qala. Onda bir neshe millet wákilleri jasaydı. Olar bir-biri menen tatiw, dos turadı.

Házirgi Nókistiń turǵan jeri burın qalıń toǵaylıq bolǵan. Sol qalıń toǵaylıqlardıń ornına jaylar salınıp, házir úlken qalaǵa aylandı. Qalanıń kósheleri keń, dúziw, házirgi zaman arxitekturası tiykarında tórt

hám tođız qabatlı jaylar salınan. Usı kóshe boyına salınan jaylardıń qasındağı jasıl dóngeń ađashlar hám asfalt jollar qalanıń kórkine kórik qosadı. Qalada «Ámir Temur» parki bar. Onda qalada jasawshı miynetkeshler jumıstan soń dem aladı. Kóp mıń adamlıq «Turan» stadionında bir qansha sport jarısları ótkeriledi. Kóp qabatlı «Tashkent» miymanxanasında sırttan kelgen doslarımız miyman boladı. Aerovokzal menen temir jol vokzallarınan kúnine bir neshe mıń jolawshılar qalamızğa kelip, ketip turadı. Nókis — keleshegi úlken qalalardıń biri.

1. Nókis qanday qala?
2. Nókis qalasınıń házirgi kelbeti qanday?
3. Nókis qalası haqqında sóylep beriń.

Nókisim

Tuwılıp ósken jerim —
Kózlerime totıya.
Baslanadı ózińnen,
Meniń ushın keń dúnya.
Ashıq esigimseń,
Altın besigimseń,
Nókisim, Sen!

«Doslıq»ta suwlarıń,
Tolqınlanıp aǵadı.
Quyash shashıp nurlarıń
Jaynatıp tur jaǵanı.
Shalǵın esigimseń,
Shiyrin jemisimseń,
Nókisim, Sen!

Seniń gúl qushaǵında,
Jaynaǵan jaslıǵım bar.
Hár kóshe, jollarında,
Dáwirim, dástúrim bar.
Keń paytaxt órisimseń,
Júrekte jemisimseń,
Nókisim, Sen!

M. Qabulova

1. Qosıqtı tásirli oqıń.
2. Nókis qalası tuwralı ózlerińiz sóylep beriń.
3. Nókis qalası tuwralı qısqasha bayan jazıń.

Watanım bar

Óz gerbi, gimni bar,
Mádeniyatı, ilimi bar,
Bes qala — keń aymaǵı bar,
Jelbiregen bayraǵı bar,
Suverenli Watanım bar,
Qaraqalpaqstanım bar.

Konstituciya — bas nızamı,
Huquqımdı qorǵar mudamı.

Ana tilim — ar-namısım,
Qásterleydi el namısın.
Meniń altın mákanım bar,
Suverenli Watanım bar.

El bop neshshe ásir asqan,
Baylıqları bar sıǵasqan,
Doslıq dese jannan bezgen,
Asırasın jaman kózden.
Tınıshlıqtı kúser bostan,
Suverenli Qaraqlapaqtan!

Ya. Ájimov

Qosıqtı oqıp shıǵıp, mazmunın sóylep beriń.

Jumbaq

Bir kese sók,
Erteń qarasam joq.

(zıpıńı!)

Biz, biz edik, biz edik,
Biz mıńlaǵan kisi edik,
Tań atqansha jayıldıq,
Tań atqan soń joyıldıq.

(zıpıńı!)

Jumbaqtı yadlap alıń.

Qaraqalpaqtıń

Aq otawı kewlin bezegen,
Basqurı bar qaraqalpaqtıń,
Jurtshılıqtı nurǵa bólegen,
Dástúri bar qaraqalpaqtıń.

Úyi bazar shadlı, waǵırlı,
Miymanı kóp qaraqalpaqtıń.
Dayı, bóle, ǵarǵa tamırlı,
Tuwısqanı kóp qaraqalpaqtıń.

Basqalardan meniń ayırmam,
Aq kókirek bolǵan saǵamız,
Qawın egip berip qayırǵa,
Algıs alǵan diyqan babamız.

B. Seytaev

Qosıqtı kórkemlep oqıń hám yadlap alıń.

Miynekesh insan

Allaniyaz ata Óteniyazov óziniń miynet súygishligi menen xalqımızǵa belgili boldı. Adamger-shiliktiń eń joqarı insanıylıq pazıy-letleri, onıń qaharmanlıq isleriniń dańqı jurtshılıǵımızǵa keńnen belgili. Allaniyaz atamızǵa Ózbekstan Respublikasınıń, ǵárezsiz úlkemizdiń eń joqarı nıshanı «Altın juldız» ordeni hám «Ózbekstan Qaharmanı» ataǵı berildi. Ol kem támiyin-lingen shańaraqlarǵa, jalǵız baslı qarıyalarǵa turaq jaylar, mektepler hám bala baqshalar salıp beriwde dım kóp kúsh jumsadı.

Onıń xalıqqa islegen hadal miyneti biz, jaslarǵa hámme waqıtta úlgi boladı.

Miynekesh etse sharshamaǵan,
Boyda kúshi zıyat nardan,
Jerdiń júzin izleseń de,
Tabılmaydı bunday adam.

1. Allaniyaz ata qanday adam bolǵan?
2. Miynekeshligi ushın Allaniyaz ataǵa qanday ataqlar berildi?

Biziń mektep baǵında

Áyne jazdıń waǵında,
Biziń mektep baǵında,
Uwıljıǵan jemisler,
Lázzet berer janıma.

Gúllerdiń júz túri bar,
Miywelerdiń bári bar,
Bári shiyrin, bári pal,
Óziń tańlap, qálep al.

Qatar-qatar salmalar,
Eki boyı almazar,
Júzim, ánjir, ánarı,
Jeseń miyriń qanadı.

Áyne jazdıń waǵında,
Mektebimiz baǵında,
Biz ósirgen miyweler,
Ráhát berer janıńa.

S. Abbazov

1. Qosıqtı tásirli oqıp shıǵıń.
2. Qosıqtıń dáslepki eki tobın yadlap alıń.

3. Mektebińizdiń qıytaǵında qanday miyweler ósiriledi, aytıp beriń.

ALTÍN GÚZ

Gúz keldi

Gúz — jıl máwsiminiń biri. Gúzde elimizdiń diyqanları jazı menen etken miynetiniń jemisin teredi. Egilgen daqıllar pisedi. Ásirese, gúzde qawın-ǵarbızlar, pomidor, kapusta, júzimler tolıq pisedi. Onı ata-analarımız jıynaydı. Bizler de sabaqtan bos waqıtları ata-analarımızǵa járdem beremiz. Gúzde kún salqın boladı.

Tereklerdiń japıraqları sargayıp, túse baslaydı. Bizler jerge túsken japıraqlardı jıynap, kóshemizdiń tazalıǵın saqlaymız. Gúzdiń birinshi ayı bolǵan sentyabrde bizler mektepke baramız. Ol bizlerdiń eń quwanışlı kúnimiz boladı.

1. Gúzde diyqanlarımız atızlardan neler jıynap aladı?
2. Gúzde tábiyatta ne ózgerisler boladı?

Gúz

Ájayıp gúz, kórkem gúz,
Kópten kúttik seni biz.
Seniń menen abadan,
Qúdiretli elimiz!

Kórdik barıp jaqında,
Biziń awıl baǵında,
Uwıljıp pisken miyweler,
Áyne gúzdiń waǵında.

Solqım-solqım júzimler,
«Qáne, meni úziń» — der.

Qızarıp tur almalar,
Saylap-saylap úzińler.

Degen gáp bar, «hálekke»
Zor beredi pálekke.
Baqshamızda qawın kóp,
Qalmaysız izlep hálekke.

Ashılıptı «aq altın»,
Teńi-tayı joq altın,
Jıynamaqqa baylıgın,
Atlanıptı márt xalqım.

K. Aymanov

1. Qosıqtı dawıslap oqıp shıgıń.
2. Gúzdegi tábiyatta bolatuğın ózgerislerdi aytıp beriń.
3. Gúzde pisetuğın palız eginleri menen miywelerdiń hám awıl xojalıq eginleriniń atların aytıp beriń hám olardı sózlik dápterińizge jazıp alıń.

Jumbaqlar

Duzsız pisen as kórdim,
Dumalağan tas kórdim.

(uımpb)

Suwda ósedi,
Gúzde pisedi.

(ηps)

Qardan aq, párden jumsaq.

(vtxvd)

Jumbaqlardıń sheshimin bilip alıń.

Nan qádiri

Eń jaqın qońsımız Aman atanıń aytqan sózleri ele yadıma túsedı.

— Sonda awır jıllar eken. Bala ekenmen. «Nan» dep jılay berippen. Sıpırada un joq eken. Aǵam meni kóterip jubatpaqshı bolǵan, biraq jılaǵanımdı qoymaǵanman.

Ne qıların bilmey oylanıp otırǵanda, erigimizdiń shaqasına bir hákke qonıptı. Tumsıǵında bir nárse bar eken. Onı pánjesiniń astına basıp shoqıy baslaptı. Aǵam shańgalaq shıǵar dep quwanıp, meni ásteaqırın jerge otırǵızıptı. Hákkege qarap kesek atıp jiberipti. Ayaǵındaǵı nárse jerge túsipti.

Barıp alsa, bir bólek nan eken. Onı jep, jılağanımdı qoyğan ekenmen. Sol kúnlerdi eske alıp, nannıń usaǵın kórsem súyip, mańlayıma tiygizip qoyaman. Sebebi, nan da nan, nannıń usaǵı da nan.

Aman atanıń sózlerinde ne ayılǵan?

NANDÍ QÁDIRLEŃ!

Naqıllar

Ashlıqta jegen zaǵaranıń
Toqlıqta mazası ketpeydi.

Nannıń qádirin bilmegenniń
Asharshılıq berer sazasın.

Gúz qádiri bir basqa

Sarǵısh dónip dógerek,
Esleter altın reńin,
Diyqanlarǵa ne kerek,
Izler gúzden deregin.

Gúz qádiri bir basqa,
Mektepke qádem taslaymız,
Ustaz benen klasta,
Oqıw jılın baslaymız.

Qırman, qırman zúraát,
Hadal miynet tabısı,
Báarı jańǵa ráhát,
Xalqımnıń arı-namısı.

Kelgen hár bir gúzimiz,
Bizler ushın baxıt bul,
Bárhama jaynar júzimiz,
Shadlıqqa tolı waqıt bul.

S. Abbazov

Qosıqtı kórkemlep oqıń.

1. Gúzgi tábiyat kórinisi qanday?
2. Gúzdegi miynet haqqında aytıp beriń.
3. Diyqan sóziniń mánisi ne?

Tırnalar

Toqtay turıń, tırnalar,
Irkile turıń, tırnalar,
Qay mánzilge barasız,
Tırrıwlap nama shalasız.
Jıllı jer izlep kettiń be?
Alısqa sapar shektiń be?
Sizlerdi turman uzatıp,
Dos júrekti sızlatıp.
Doslarǵa sálem aytıńlar,
Tezirek bizge qaytıńlar.
Kútemen shalqar kólimde,
Baǵ-baqshalı jerimde,
Kelińler, tezden aylanıp,
Jańa ilham-sıy alıp.

N. Tóreshova

1. Qosıqtı túsiniپ oqıń.
2. Gúzde tırnalar nege qaytıپ ketedi?
3. Sizler qaytıپ baratırǵan tırnalardı kór-dińiz be?

KITAPLARINI ZDI TAZA USLAN!

Naql

Miynetten bezgeni,
Ar-namistan guder uzgeni.

Jummaq

Aq jolga tusip,
Aste jorgalar.

(*рҳаҷи*)

TABIYATTI QORGAW — ADIWLI IS

Mektep jerinde

Bizni mektep xojaliq orayinda jaylasqan. Mektep ushin ajratilgan jer maydani bar. Ogan har turli miywe agashlari ham paliz eginleri, guller egilgen. Mektep oqiwshilari jazgi dem alis kunlerinde usi mektep jerine kelip turadi. Olar miywe agashlarin, eginlerdi tarbiyalaydi, suwgaradi, gullerge suw quyadi.

Mine, guz boldi. Oqiwshilar tarbiyalağan miywe agashlari oz jemisin berdi. Asirese, almadan kop zurat alindi. Jıynap alingan miyweler menen paliz eginleri: qawın-garbızlar,

piyazlar menen geshirler mektep asxanasına tapsırıldı.

Oqıw baslangannan keyin aradan kóp ótpey-aq mektepte jıynalıs boldı. Onda mektep direktorı mektep jerinde islegen balalarǵa raxmet ayttı, ayırımlarına mektep tárepinen sıylıqlar berildi.

1. Gúrrińdi oqıp shıǵıń, mazmunın óz túsinigińiz boyınsha sóylep beriń.
2. Sizlerdiń mektebińizde mektep qıytaǵı bar ma? Onda neler ósedı?
3. **Mektep, direktor** sózlerin sózlik dápter-ińizge kóshirip jazıń.

Naqıllar

Eńbek etseń emerseń.

Miyнет penen er kógerer,
Jamǵır menen jer kógerer.

Er júrek adam

Gúz kesheleriniń birinde qoy hám sıyırlar qoradan tım-tıraqay qasha basladı.

— Ne bolıp qaldı? Ol jerde ne bar? — dep qıshqırdı ferma baslıǵı Muratbay.

Juwap esitilmedi. Qoy hám sıyırlardıń

qasında hesh kim joq edi. Muratbay haywanlardı kimniń quwıp atırǵanın bilmekshi bolıp qoraǵa kirdi. Ol jerde de hesh kim joq eken. «Qaq» degen bir dawıs esitildi. Muratbaydıń kókiregine bir haywan kelip jabıstı. Onıń uzın ótkir tisleri Muratbaydıń alqımına kire basladı. Biraq, ol albıraǵan joq. Haywannıń alqımınan uslap qılqındıra basladı.

— Onıń ayaqların uslań! — dep qıshqırdı ol járdemge kelgen shopanlarǵa. Olar solay isledi. Haywan tisin jazdırıp jerge quladı.

— Bul qanday haywan? — dep shopan jaqtırt-qıshın onıń júzine tuttı. Jerde bir jasar kúshiktey málim pıshıq tawlanıp jatır eken. Mine, qoradan mallardı quwǵan sol eken.

— Sen, áytewir nárseden ólip kete jazladıń ǵoy, Muratbay. Men albırap, qulap qalar edim, — dep tańlandı shopanlardıń birewi. Hámme shopan Muratbaydıń er júrekligine qayıp qaldı.

1. Qoy hám sıyırlar nege qashtı?
2. Muratbayǵa qarap atılǵan qanday haywan eken?
3. Muratbay qanday erlik isledi?

Balalıqtı eslew

Tań azannan jıynalıp,
Oynawshı edik qasharman,
Jıńǵıldı mindik at etip,
Biz benen ómir jasargan.

Jer qazıp dárya aǵızdıq,
Qawınlardı pisirip,
Sızıp islep atızlıq,
Bunkerden paxta túsirdik.

Júk tasıp alıs jollardan,
Mashina bolıp zırladıq,
Qobız islep tallardan,
Alpamıstı jırladıq.

Tirkesken kóp vagonlı,
Poezd bolıp zuwladıq,
Kóz uyqıǵa ketkenshe,
Qullası tınım tappadıq.

N. Tóreshova

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Mazmunın óz sózińiz benen aytıń.

ANA-MEKTEBIM — ALTÍN BESIGIM

Mektebim

Bilim nurın shashasań,
Kelsem qushaq ashasań,
Dárya kibi tasaman,
Seni oylasam mektebim.

Shashlarımdı sıypadıń,
Xanama hesh sıymadım,
Qushağıńda jaynadım,
Oynap-kúlip mektebim.

Aytsam gáptiń tórkinin,
Shadlı óter hár kúnim,
Saǵınaman kórkińdi,
Gúl jaynaǵan mektebim.

Z. Yusupova

Naqıl

Oqıw — oy azıǵı,
Bilim — er azıǵı.

Ustazıma

«Álipbe»ni úyretip,
Háriplerdi tanıttıń,
Jaqsı sózlerdi aytıp,
Bilimimdi bayıttıń.

Úyrengen soń háripti.
Jazıwdı da úyrendim.
Seniń hár bir sózińe,
Qulaq túrip úlgerdim.

Sabaqlardan mudamı,
«5» bahasın alaman.
Ustaz degen atıńdı,
Júregime jazaman,

G. Júginisov

1. Qosıqlardı kórkemlep oqıp shıǵıń.
2. «Mektebim» qosıǵın yadlap alıń.

Elimizdiń jaslarımız

Elimizdiń jaslarımız —
Jaslarımız jaynaǵan.
Ullı baxıt qushaǵında —
Qushaǵında oynaǵan.

Anaw mektep, oqıp bilim —
Oqıp bilim alamız.
Kim bolaman desek te biz —
Desek te biz bolamız.

Bizge ashıq ónerdiń keń —
Ónerdiń keń jolları.
Quwanışlı elimniń qız —
Elimniń qız-ulları.

T. Jumamuratov

Qosıqtı yadlap alıń.

atızdan qawın alıp kelmekshi boldı. Jolda atların jarıstırıp kiyatırıp, kútilmegende Asqardıń atı súrnigip, Asqar jerge ushıp tústi. Ayaǵı astında qayrılıp, ornınan tura almadı. Ozıńqırıp ketken Baltabay dárhal attıń basın irkip, Asqardıń janına keldi hám oǵan járdemlesip, atqa otırǵızıp awılǵa alıp keldi.

Háp zamatta awıl adamları jıynalıp qaldı. Doktor da jetip keldi.

Ol Asqardıń ayaǵın kórip:

— Sınǵan eken, emlewxanaǵa alıp ketemiz,
— dedi.

Bir jaǵınan ayaǵınıń awırǵanlıǵın, bir jaǵınan 1-sentyabrde dosları mektepke barsa, ol óziniń emlewxanada jatatuǵınlıǵın oylap, onıń kózine eriksiz jas keler edi...

Aradan kúnler ótti. Biraq, klaslas dosları Asqardıń izinen kelip, ótilgen sabaqlardı úyretip turdı.

Ol buǵan júdá quwanışlı.

1. Asqar jazǵı dem alısta qayda bardı?
2. Ol ne ushın qapa boldı?
3. Asqardıń dosları oǵan qanday járdem berdi?

Tazalıq qız Gúlayım

Klasta tazalıq aǵzası,
Oqıwshı qızdıń tazası.
Patas bolsa kimde-kim,
Keledi soǵan ızası.

Ílayıq úlgi alıwǵa,
Shaqırar taza bolıwǵa,
— Ústińde kiriń joq pa? — dep,
Qaraydı shashı-qolıńa.

Tırnaǵı ósken balanı,
Há demey tawıp aladı.
Eskertiw jasap Gúlayım,
Yadına onıń saladı.

X. Saparov

Naqıllar

Densawlıqtıń qádirin bil,
Qáste bolmastan burın.

As qádirin toq bilmeydi,
Awırıw azabın saw bilmeydi.

Men oqiyman

Erte turıp, tez juwınıp,
Tez kiyinip, bel buwınıp,
Bilimniń jolın quwınıp,
Íqlas penen men oqiyman.

Qolǵa kitap, dápter alıp,
Klasıma erte barıp,
Sabaǵımdı oqıp qanıq,
Íqlas penen men oqiyman.

Kópten artta hesh qalmayman,
Sabaqqa jalqaw bolmayman,
Tártipsizlik is qılmayman,
Íqlas penen men oqiyman.

Sabaqtan hesh qalmaslıqqa,
Uyqılap ańsız bolmaslıqqa,
Jalqawǵa jol qoymaslıqqa,
At salısıp, men oqiyman.

D. Nazbergenov

1. Sizler sabaqlardan jaqsı oqıysız ba?
2. Klasıńızda sabaqtan tómen oqıytuǵınlar bar ma?
3. Qosıqtıń birinshi hám ekinshi tobın yadlap alıń.

Kim bolsam?

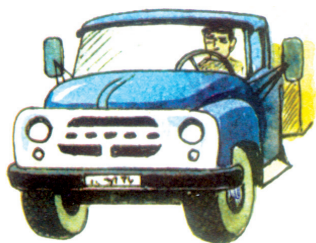
Ármanlarım meniń sheksiz,
Qaysı biri eter nesip,
Vrash, ustaz, gezsem teńiz,
Hámmesi de maqul kásip.

Ushqısh bolıp diń hawada,
Samolyotta ushsam deymen,
Sapar etip alıslarǵa,
Mánzillerdi qushsam deymen.

Ustaz bolsam balalar menen,
Baxıt gúlin tere bilgen,
Sır shertisip tomlar menen,
Keleshekti kóre bilgen.

Diyqansılıq ata kárim,
Oylanaman, diyqan bolsam,
Bosqa ketpey mańlay terim,
Watanımnan algıs alsam.

Berilemen oylarğa kóp,
Shofyor bolsam qalay bolar?!
Bul kásip te emes qóy shep,
Kúter seni aydın jollar!

Shayır bolıp shıqsam eger,
Qosıq, dástan jazar edim.
Hámme tanıp sálem berer,
Qatarımnan ozar edim?!

Ya ilimpaz bolsam ba eken,
Oylap tabar jańalıqtı,
Árman, tilek sheksiz eken,
Kúser bárha «danalıqtı».

V. Mayakovskiy

1. Bala kim bolmaqshı?
2. Qosıqtı oqıp shıǵıp, balanıń oyın aytıp beriń.
3. Sizler qanday kásipti iyelegińiz keledi?

PARAXATSHÍLIQ TÁREPDARÍMÍZ

Balama

Kóp oynama oyındı,
Oqıwǵa ból oyındı.
Jas gezińnen jan balam,
Tańlay bil júrer jolındı.

Oq atıspa bolmasın,
Paraxatshılıq ornasın.
Mine usı súrendi,
Dúnya xalqı qollasın.

Nebir-nebir doslarım,
Qurban etti basların,
Dushpannan qorǵap qalıwǵa,
Keleshektiń jasların.

Urısta miyim sharshaǵan,
Talay dushpan qorshaǵan,
Azabın shektim sawashtıń,
Túsin balam, sen oǵan.

Máńgi tınısh jasayıq,
Urıstı kórmey xalayıq,

Paraxatshılıq dáwirdiń,
Jawıngeri biz bolayıq.

Q. Jumaniyazov

Qosıqtı oqıp, mazmunın sóylep beriń.

Qırǵawıl

Bir kúni sáskede dalaǵa shıqsam, awıldıń arqasında eki atlı jáne bes-altı jayaw adam bir qırǵawıldı qashardan ushırıp armanberman quwıp júr eken. Men de solardıń qızıǵına qarap, tamniń basında qırmanniń qaraqshısında sileyip qarap tura berdim. Úydegi kempir apamniń:

— Haw, shıraǵım, suwıqtan sileń qattı ǵoy, solar saǵan uslaǵan qoyan-qırǵawılınan bere me? — dep úyden dalaǵa hár shıqqan sayın zıńireyip turǵan maǵan baqırıp ketedi.

Túske taman atlılar úydiń janındaǵı, ishi qamısqa tirelgen góne ılay qándeekten qırǵawıldı ushırdı. Ayaǵım tońıp ashıǵanlıqtan hám de kempir apamniń baqıra bergenine shıdamay endi jerge túse qoyayın dep atır edim, ushqan qırǵawıl jan aybat penen kele arqa jaǵı qulaǵan seyisxananiń ishine ózin tasladı.

Jorǵalawı menen soradan qıspaqlap islengen tal qoraǵa kirip ketti. Adamlar seyisxanaǵa kirdi dep oylamasa kerek. Shaması, usı jerge tústi-aw — desip juwırısıp júripti. Men olarǵa bildirmey tamnıń basına minerin minsem de, qollarım paqsanı uslawǵa juwıspay, zorǵa degende paqsanıń kemtik jerinen jerge tústim. Juwırıwım menen mal qoraǵa kirsem, múyeshte qozǵalıwǵa halı joq, kózi jiltırap, basın qoraǵa tıǵıp jatır eken. Dárhál usladım da qoltıǵıma qısıp, kúni menengi quwalaǵan adamlarǵa pánt berip quwanıp úyge kirip bardım.

Kempir apamnıń kózi qolımdaǵı qırǵawıldı kórmey, otqa pisirgen kómeshti:

— Má, ash bolǵan shıǵarsań — dep maǵan usındı.

— Apa, bunı men usladım, men — dep ókpem tıǵılıp sóyley almay apamnıń qasına átashtanǵa otıra kettim. Kempir apama bolǵan waqıyanıń usaq-túsigin qaldırmay ayttım.

Ol qırǵawıldı mennen beter ayap ketti. Qırǵawıl bir-eki kúnnen keyin ózine kelip dáslep adamdı kórse qashıp, soń-soń maǵan azlap úyrenise basladı.

T. Tóremuratov

1. Qırǵawıldı kimler uslamaqshı edi?
2. Qırǵawıl adamlardan qalay qutıldı?
3. Qırǵawıl adamlarǵa qalay úyrendi?
4. Sizler quslarǵa qanday ǵamxorlıq isleysizler?

Watan qorǵar ájaǵam

Watan qorǵar ájaǵam,
Men kishkene balaman,
Xat jazdı ol maǵan,
Men de ásker bolaman.

Pútin bolsın dep mudam,
Insanlardıń baxtı usı,
Watan qorǵar ájaǵam,
Shad ómirdiń saqshısı.

Quyash kúlip qaraǵan,
Men sonıńday balaman,
Watan qorǵar ájaǵam,
Bolsın dep el abadan.

Haq niyetli hár adam,
Tınıshlıqtı qollaydı,
Sebep meniń ájaǵam,
Bárha onı qorǵaydı.

S. Pirjanov

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Qosıqta ne tuwralı aytılganın óz sózińiz benen aytıp beriń.

Xalıqlardıń uranı

Xalıqlardıń uranı,
Apatqa salǵan álemdi,
Bolmasın urıs quralı,
Túrshiktirgen deneńdi.

Dúnya xalqı bir bolıp,
Saxnasında dúnyanıń,
Urısqa qarsı turadı,
Kórmeyik urıs degendi.

Bolmasın urıs túnegi,
Dep soǵar xalıqlar júregi,
Tınıshlıq kerek dúnyaǵa,
Adamzattıń tilegi.

X. Saparov

Qosıqtı kórkemlep oqıp shıǵıń.

Joytılğan kóz

Elmira ekinshi klasta oqıydı. Oqıwdan kelip, oynaǵısı kelse, dárriw klaslası Gúmisaydıń úyine baradı. Elmira búgin de dostısınıń úyine ketip baratırǵanda birden toqtap qaldı.

— Áje, ne izlep júurseń? — dedi diywal jaǵalap kózlerin jerden ayırmay bir nárese izlep júrgen kempirge.

— Kózimdi joyttım, qızım, kózimdi, — dedi kempir jerge eńkeyiwi menen.

— Way, — dep jiberdi birden Elmira, — kóziń di joyttıń ba?

— Ol eńkeyip kempirdiń kózine tigilip qaradı:

«Haw, eki kóziń de bar ǵoy, áje? — dedi tańlanıp,

Kempir kúldi hám boyın tikledi de:

— Sadáǵań keteyin-aw, meniń kózim — kózáynegim, endi túsindiń be?

Elmira túsindi. Sol waqıtları onıń dosları, quwırshaq oýınları yadına tússe de, ketkisi kelmedi. Kózáynekti sonsha izlese de taba almadı. Gúmisaydıń úyinen doslarınıń qosıq

aytqan dawısları esitilip turdı. Júregi sháw-kildededi de, birese jerge, birese kempirge qarap, wahahalap kúlip jiberdi.

— Minekey, minekey bul jaqta eken góy, — dep Elmira kempirge reńli oramalıńnıń artına ilinip turǵan kózáynekti kórsetti, — ózińizde eken góy!

— Sadaǵań, keteyin-aw, — dedi quwanıp ketken kempir Elmiranı bawırına basıp, — sizlerdiń kózińiz kózáynekten de kórgish-aw.

R. Azizxanov

1. Elmira kempirge qalay járdem berdi?
2. Kempir Elmiraǵa ne dedi?
3. Sizler jası úlkenlerge qanday járdem beresizler?

Dártke jaraǵan bala

Jap, kóllerdegi suw qatqan waqıtları Sáyeke kólge barıp shanışqı menen balıq shanshıp alıp júrip edi. Toǵız jasar balası Elibek alǵan balıqlardı jipke dizip, aǵasınıń izinen súyrep baratır edi.

Sáyeke ańlamadı, muzdıń ázzi bolıp qatqan jerin basıp, oyılıp ketti.

Órmelep, tırbanıp kórse de shıǵa almadı, tek qolı menen asıldı da turdı.

Elibek dizilgen balıqlardı muzdıń bekkem jerine qoydı da, jormal jiptiń ush jaǵın sawmalap shuwmaqlap aǵasına tasladı, ayaǵın muzdıń ústine shıǵıp jatqan seń muzǵa tirep, jiptiń ushın tartıp turdı.

Sáyeke jiptiń ushınan uslap órmelep shıqtı da, «Meni ólimnen qutqarǵan shıraǵım» — dep betinen súyip, awılına qayttı.

S. Májitov

Gúrrińdi oqıp, mazmunın sóylep beriń.

Maqal

Jaqsı bala esiktegi ákeni tóрге shıǵaradı.

Jaqsılıq hám jaqsı isler haqqında ózlerińiz neler bilesiz?

ATA-ANANI QADIRLE

Ata wásiyatı

Bir diyqan ólerinde balaların shaqırıp wásiyat qılıptı:

«Men ólgennen soń tarıqsańız, baǵdaǵı miywe aǵashlardıń tamırlarına zıyan keltirmey, baǵdı qazarsız, onda jasırılǵan ǵáziyne bar» — degen edi. Bir kúni balalarına dúnya kerek boldı, tarıqtı. Baǵdıń ishın qazıp kórdi. Ǵáziyne tabılmaǵannan soń baǵdıń qazbaǵan jerin qaldırmadı. Ǵáziyne tappay «atamız ótirik aytqan eken» — dep qayttı.

Sol jılı baǵdıń miywesi zor boldı. Jıldıǵıdan on ese artıq aqshaǵa miywe satıp, teńgeni aldılarına úyip, úsh aǵayın alısqan waqıtta ǵana atasınıń aytqan ǵáziynesiniń ne ekenligine túsindi.

Onnan soń jerdi islep, tógin menen kúsheytip egetuǵın boldı. Tez arada bular da qurǵın diyqan bolıp, jaqsı turmıs keshirdi.

S. Májitov

1. Diyqan balalarına qanday aqıl ayttı?
2. Balalar ne isledi?
3. Olar atasınıń aqılına qalay túsindi?
4. Ata wásiyatı neden derek beredi?

Bir awız sóz

Klasımızǵa jańadan kelgen Ziyada hámme waqıt birewlerden ókpelegeni-ókpelegen. Eger de qızlardıń tuwılǵan kúnine barıp kelse de ókpelep keledi. Klasımızda birew sál qattı sóylese de, oǵan barıp tiyedi. Ózin hámmeden joqarı qoyadı. Klasımızdaǵılardıń bári de onnan biyzar. Biraq, bir kúni ózi túsiner dep júrmiz, lekin túsinetuǵın ol joq. Bir kúni Ziyada qolın baylap keldi.

— Haw, Ziyada qolına ne boldı? — dep soradı onnan Bekpolat.

— Sen meniń qolım menen ne jumısıń bar, ózińdi bil, áy, aqsaq, — dep jekirindi.

Bekpolat úndemey, bir shetke ótip ketti. Onıń júzlerinen qapa bolǵanı bilinip turar edi.

— Jaqsı is qılmadıń, — dedi Juldız.

— Saǵan ne, onıń tárepin alıp, — dep tońqıldadı Ziyada.

Klasımızda hámme Bekpolattıń ayaǵınıń qalay mayıp bolǵanın biler edi. Onıń apası

erterek ólip, aǵası basqaǵa úylendi. Ógey apası onsha jaqsı emes edi. Ol ógeylingen kórsetti. Oǵan azap berer, úy jumıslarınıń bárin Bekpolat isler edi. Biyshara Bekpolat hesh tınbaydı. Geyde oqıwda da úlgerge almas edi. Oǵan klaslasları járdem berer edi.

Bir kúni Bekpolat qawın jegisi kelip tamnıń basına shıǵadı. Bunı kórip qalıp, apası qattı urıladı, soń zánǵını alıp taslaydı. Tamnıń basında júre berip shıdamı tawsılǵan Bekpolat az ǵana qumı bar jerge, tómenge qaray sekiredi. Ayaǵı sonnda sınadı. Sol-sol, onıń ayaǵı mayıp bolıp qaladı (bul ógey apasınan qalǵan esten shıqpaytuǵın qástelik edi). Biraq, Bekpolat aq kókirek, hárdayım adamlarǵa miyirman bala. Biraq, Ziyada oǵan túsinegen bolsa kerek, yamasa túsiniwdi de qálemegen shıǵar, Bekpolattı kemsitip onıń mayıplıǵın betine basqanı kútá orınsız boldı. Bir awız abaylamay sóylegen sózi menen dostınıń kewline tiydi. Aqır, sóz súyekten ótedi ǵoy...

1. Ziyadanıń minezi qanday?
2. Ziyada Bekpolatqa ne dedi?
3. Bekpolat qanday bala?
4. Kласıńızda Ziyadaday qızlar bar ma?

Ata-ana aldında

Shın qálbimnen súyemen,
Sózin oyğa túyemen,
Diz búgip bas iyemen,
Ata-ana aldında.

Juwıraman, shabaman,
Qustıń sútiń tabaman,
Nurı bolıp janaman,
Ata-ana aldında.

Úndemeymen baqırса,
Lábbay? — deymen shaqırса,
Sharshamayman talpınsam,
Ata-anam aldında.

Shın júrekten aytarım,
Sóylemeymen biyparıq,
Gáp aytpayman qaytarıp,
Ata-ana aldında.

Ne buyırса bári saz,
Etkim keler kewlin jaz.
Qansha xızmet etsem az,
Ata-ana aldında.

X. Saparov

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Qosıqtı yadlap alıń.

Qúdiretli kúsh nede?

Sizler bilesizler me, túste, keshte, azanda barlıq qasıq-tabaqlar ılas túrinde qaladı. Al, bir qansha waqıttan keyin sol ılas tabaqlar jáne tap-taza boladı. Bul qalay bolǵan eken? Hayran qalasań. Múmkin, tosınnan qúdiretli bir kúsh islep ketken shıǵar?

Sizler stoldıń ústine qasıq-tabaqlardı qoyıp qarap turıń. Eki-úsh saat qarap otırsań da hesh qanday qúdiretli kúsh tazalap ketpeydi. Qasıq-tabaq sol patas halında turadı.

Eger de sen stoldıń astına kirip jasırınıp bir qúdiretli kúshti baqlap otırsań...

Erteli-kesh apań asxanaǵa kirip qazan-tabaq juwıp atırǵanın kóresiz. Bayaǵı patas qazan-tabaq, qasıqlar tap-taza boladı. Demek, eń qúdiretli adam—anańız ekenin bilesiz.

Sizler bılay islep kóriń. Apańız túste asxanadan shıǵıp ketkende qazan-tabaq, qasıqlardı tez ǵana juwıń, biraq abaylań, tarelkalardı sındırıp qoymań.

Apańız asxanaǵa kirip kelse, qazan-tabaqlardıń tap-taza bolıp turǵanın kórip:

— Qarań, qarań. Bir qúdiretli nárese ke-
lipti. Tarelkalar patas edi. Olar tap-taza.
Múmkin, úyge bir qúdiretli nárese kelgen
shıǵar, — deydi.

Sonda sizler kishipeyillik penen apańızǵa:
«Apa, sol qúdiretli kúsh men» — dep aytıń.

1. Balalargá qazan-tabaqlardıń taza turǵanın ádep kim isledi dep aytadı?
2. Soń onı qalay túsinedi?
3. Sizler úyde apańızǵa qanday járdem beresiz?

Írzaman men anama

Jaman menen júrme der,
Jaman sózge erme der,
Jaqsıdan qol úzbe der,
Írzaman men anama.

Dos-dushpandı ańla der,
Miyman kelse sıyla der,
Jetimge bol qáwender,
Degenine ırzaman.

Sıypap anam basımnan,
Ketpes edi qasımnan,
Taza tur dep jasıńnan,
Aytqanına ırzaman.

Hadallıqqa úyretken,
Kishipeyillik kórsetken,
Mártlik, erlik sıy etken,
Írzaman men anama.

Z. Zamatdinov

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Qosıqtı yadlap alıń.
3. Óz anańız tuwralı sóylep beriń.

Kempir apam

Kempir apam dım qartayǵan,
Kúshi ketip halı tayǵan,
Júrse de ol zorǵa júrer,
Júrer jolın zorǵa kórer.
Sonlıqtan da meni izler,
Aytar maǵan jıllı sózler,
Eki etpeymen aytqan sózin,
Deydi bárha: «qarar kózim,
Súyenishim seniń óziń.

Qanday jaqsı seniń bariń,
Sen bolmasañ qıyın halım,
Senseń ğoy tek jartı janım,
Chayın mensiz baslamaydı»,
Hárgiz meni taslamaydı.
Sebebi, men «qarar kózi»,
Kempir apamnıń usı sózi,
Mensiz qalay júrer ózi.

J. Qayırbaev

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Qosıqtıń mazmunın aytıp beriń.

Kútilmegen hújim

Avtobus bándirgisine arqasında qabı bar aq saqallı bir ğarrı keldi. Ol nárse-qaraların jerge qoyıp, tershigen mańlayın beline baylağan oramalıń alıp sıpırdı. Avtobus kele qoymadı. Ózine zamanlas kisiniń qasındaǵı orınlıqqa otırǵan ğarrı suwıq demin aldı. Onıń qasındaǵı egede kisi:

— Aqsaqal, oǵada shóllepsiz. Ernińiz quwrap ketipti, — dedi oǵan qarap.

Ǵarrı únsız gúrsinip qoydı. Sońınan:

— Sorama inim, tań sáhárde «Bekbaydan» (Bekbay toǵayı degen sóz) shıqqan edim. Sonnan berli bir kese qaynaǵan suw ishiwge púrsat bolmadı. Inimizdiń 12 jasar balasın porsıq tislep, usı jerdegi emlewxańa jatqarıp kiyatırǵanım, — dedi ol.

— Porsıq? — Biytanıń kisi ǵarrıǵa tańlanıw-shılıq penen qaradı.

— Awa, porsıq ta adamǵa hújim jasaydı eken. Oylamaǵan jerden jas náresteni jaraqatladı da ketti.

— Yapırmay-á? Adamǵa iyt, qasqır, saǵal topıladı dep esitsek te, bunday waqıyanı esitpegen ekenbiz. «Esitpegen elde kóp» degen usı-da! — Biytanıń kisi tańlanǵanlıǵın jasıra almadı.

Bul waqıyaǵa oǵada qızıqsınıp ǵarrıǵa jaqınladım. Átteń, sorawǵa úlgere almadım. Avtobus bándirgide toqtap, ol túsip ketti. Bul ókinishli edi. «Toqta, ǵarrı balanı paytaxtıımızdaǵı emlewxananıń birine alıp kelgen ǵoy? Onı tawıp alıwım kerek. Qalayınsha?»

Bul soraw meni eriksiz qıynay basladı.

Azanda erte jumıs ornıma keldim de, atı-jónı belgisiz sol balanı telefon arqalı izley basladım. Respublikalıq, qalalıq «Tez járdem» emlewخانalarınıń hesh qaysısına túspegen. Qayda boldı eken? Mine, onı taptım. Ol respublikalıq balalar emlewxanasında eken.

«Jetkinshek» gazetasınan

Gúrrińdi oqıp, mazmunın sóylep beriń.

Qarlıgashlar

Jaqın aralarda kúnniń suwıtatúgının sezgen qarlıgashlar uship ketken edi. Olardıń tamniń pátigine salǵan bos turǵan uyasın gúzdiń kúnleri balanıń buzıp taslaǵısı keldi.

— Uyaǵa tiyme, — dedi balanıń ákesi.

Báhárde qarlıgashlar taǵı qaytıp kelgen waqıtta, ózleriniń úyrenisken uyasın tawıp alıw olarǵa da qolaylı boladı, aqır.

Bala ákesiniń aytqanın tıńladı, uyaǵa tiymedi.

Qıs ótti. Aprel ayınıń aqırına qanatları qıyqıshlangan , sup-sulıw, kewilli hám sayraǵısh bir jup qus keldi. Ol ótken jilǵı uyasınıń átirapında pármana bolıp usha basladı. Qarlıgashlar jaqın

jerdegi jap-salmalardan tumsıǵı menen saz ılay tasıp, jumıstı janlandırıp jiberdi. Qısı menen sál-pál gónerińkirogen uyasın sóytip demde jańalap aldı. Bunnan soń olar uyasına geyde mamıq pár, geyde ajırıqtıń mayda qıyqımların ákelip tósedı.

Aradan bir neshe kúnler ótkennen keyin, bala uyasınan tek bir qarlıǵashtıń ushıp ketip, al qalǵan búrewiniń tırp etpey jatırǵanın ańladı.

«Shaması, ol endi máyek tuwıp, ǵurıq basıp atırǵan qusaydı» — dep oyladı bala.

Aytqanıday úsh hápteden keyin uyadan qızıl shaqa kishkene palapanlardıń basları kórindi. Sonda ǵana bala uyanı buzbaǵanına quwandı.

Palapanlarına ǵamxor bolǵan qarlıǵashlardıń aspanda ushıp júrip shıbın-shirkeylerdi qalay tutıp alatuǵına ol úydiń aldında biraz waqıtqa deyin qarap otıratuǵın edi. Olar ǵa artına, ǵa aldına tezlik penen qaymıǵıp, palapanları ushın sharshamastan shıbın-shirkey awlaydı.

K. Ushinskiy

1. Gúrrińdi oqıp shıǵıp mazmunın sóylep beriń.
2. Ózlerińiz biletuǵın quslardıń súwretlerin salıń.

Saw bolsın jan atamız

Turmasaq xabar alıp,
Kórmesek geyde barıp,
Atam tez jetip keler,
Awıldan arqalanıp.

Bolğan soń ishıp chayın,
Soraydı úydiń jayın,
Barlıgın bilip alıp,
Aytadı óz jaǵdayın.

Baxıtlı hám de tatlı,
Jetiwge kúnge shadlı,
Aytadı basıp ótken,
Kúnlerin mashaqatlı.

Gá sóylep oylanadı,
Ótkendi yadqa aladı,
Bul azat ómirge ol,
Shadlanıp quwanadı.

Bizlerdi aqlıgım der,
Kewilde shadlıgım der,
Belime quwat bolğan,
Arttırğan baylıgım der.

Bağımniń alması der,
Baxtımnıń joldası der,
Erteńgi keleshegim,
Ómirimniń jalǵası der.

Biz oǵan quwanamız,
Húrmetti molaytamız,
Deymiz biz hámme waqıt,
Saw bolsın atamız!

J. Dilmuratov

Naqıllar

Maldı tapqanǵa baqtır,
Otındı shapqanǵa jaqtır.

Qanaat qarın toydırar,
Biyqanaat mal soydırar.

Jumbaqlar

Kiyindirgen jurttı,
Bileseń be qurttı?

(әһ!d)

QÍS BASLANDÍ

Qıs keldi

Qıs. Bul máwsimniń de ózine ılayıq sáni bar. Qıs keliwden jazǵı quslar ıssı jerlerge ketedi. Al, qısta ala ǵargalar ushıp keledi. Qıs bolıwdan terekler sıydamlanıp japıraqları túsedi. Qısta suwlar tońıp, muzǵa aylanadı.

Usı muzda balalar sırganaq tebedi, shana aydaydı. Olar konkide júrip xokkey oyınını oynaydı. Qısta hámme gúzgi kiyimlerin taslap, qısqı kiyimlerin kiyedi. Qısta qar jawadı. Jer beti appaq qarǵa bólenedi. Usı

dáslepki qardan balalar qar baba soǵadı. Qısta yolka bayramı boladı. Onda bizler «Yolka» qosıǵın aytıp, qısqı dem alıstı kewilli ótkeremiz.

Qosıq aytamız. Bir-birimizdi jańa jıl bayramı menen qutlıqlaymız. Qısqı dem alıs waqtında sayaxatqa barıp, kóp qalalardı kóremiz, qızıqlı kitaplar oqıymız.

1. Qısta tábiyatta qanday ózgerisler boladı?
2. Sizler qısqı dem alısta ne menen shuǵıllanasız?

Ana tilim

Ana tilim — ada bolmas baylıgım,
Maqtanışım, onnan tuwğan ay, kúnim.
Qırıq mıń qızıl altınğa da bermeymen,
Hátteki, bir ashıwımınıń qaytımin.

Jiyen jırawdıń quwrağan qıl qobızı,
Tiyeginde saqlağan sóz mánisin.
Haqıyqattı aytqannan soń Kúnxoja,
Xiywa xannan alğan sarpay haqısın...

Ana tilim arı bolıp — babamınıń,
Kóshin tartıp kelgen neshshe zamannıń.
Eger jolda ol da jazım bolğanda,
Qarızğa til berip turar oğan kim?

Ana tilim — meniń ata-anam bul,
Hám túbi bir shayqatılğan shaqam bul,
Olar menen birge ómir súrmesem,
Kerek emes mağan jaqtı jáhán bul.

T. Qabulov

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Mazmunın sóylep beriń.

Ómir nuri

Biziń elimiz — doslıq hám tuwısqanlıqtıń, ádillik penen bostanlıqtıń, baxıt hám abadanlıqtıń eli. Xalqımız kún sayın ğamxorlıqtıń keń qushaǵında. Bul ğamxorlıqtıń barlıǵın Respublikamızdıń Konstituciyasınan kórip otırmız. Elimizdiń dańqı burınǵıdan da arttı. Erkinlik alıp, óz aldına el boldı. Sırt eller menen óz ara sawda-satıq, mádeniy jaqtan qatnas jasap atır. Bul jaǵday xalqımızdıń ruwxın joqarı kóteredi. Ğárezsiz el atandıq.

Ata-babalarımız ásirler boyı kútken ádillik, teńlik qolımızǵa tiydi. Elimizdiń barlıq puqaraları saylawǵa hám saylanıwǵa teń huqıqqa iye. Barlıq puqaralardıń miynet etiw, dem alıw, bilim alıw, qartayǵan waqıtlarda, awırǵanda materiallıq jaqtan támiyinleniw huqıqları da nızamda kórsetilgen.

Oqıwshı hám jaslar! Respublikamızdıń qúdiretin bekkemlewge belsene qatnasıń, úlkenlerdiń eń jaqın járdemshisi bolıń!

Ózlerińizge kórsetilgen ğamxorlıqqa xalqımızdıń kewli tolıp tassın. Konstituciyalıq Nızamlar ómirimizdiń nuri. Konstituciya ğana

erkinligimizge, baxıtlı ómir súriwimizge jol tawıp beredi.

1. Gúrrińdi oqıp, mazmunın sóylep beriń.
2. Adamlardıń huqıqı ne menen belgilenedi?

Altın nızam

Quwanışqa tolı kewlim,
Ǵárezsizlik alǵan elim.
Orınlanar úmitlerim,
Kúsh berer altın nızamım.

Oqıwǵa, bilim alıwǵa,
Watanǵa xızmet qılıwǵa,
Jetik insan bolıwǵa,
Shaqırar altın nızamım.

Hesh insannan emespen kem,
Bar óz erkim huqıqım teń,
Arqa súyer tiregimseń,
Qorǵanım altın nızamım.

Kúlimlep quyash nur shashqan,
Ashıq bolǵay bul keń aspan,

Erkin ósken men bir jasper,
Baxıtım — altın nızamım.

N. Mámbetırzaeva

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Qosıq ne haqqında jazılǵan?

Quslarǵa dán salamız

Quslardıń kóbisi gúzdiń kúni jillı jaqqa ushıp ketedi. Qara ǵarǵa, ala ǵarǵa, hákke, qırǵawıl, shımshıq, kepterler bizde qıslap qaladı. Qıstıń suwıq kúnleri shımshıqlar, ǵarǵalar tońıp ta qaladı. Balalar shımshıqlardı ayap, olarǵa hár kúni esiktiń aldın sıpırıp, aynanıń aldına qalaqsha dúzetip qaǵıp dán saladı. Qumırılar, kepterler dándi jep turadı.

Balalar — quslardıń dosları. Sonlıqtan olar quslardı kútá jaqsı kóredi. Quslardı uslap ta aladı.

Quslardıń hár qaysısına ózinshe máni berip, jaqsı-jamanlıǵın aytıadı.

1. Qıs aylarında qanday quslar boladı?
2. Balalar quslardı qalay kútedi?

Jumbaq

Qálemeydi ıssını,
Keledi tek qıs kúni,
Suwıq qáytip tońdırsın,
Ústinde ala postını.

S. Nurımbetov

Qıl duzaqta tabısqan urılar

Ol jılları ań da, qus ta kóp edi.

Bir kúni duzaqlarımdı qarawǵa barsam, qanday da bir úlken ań júrip ótip, búldirip ketipti. Iytıń izinen kishilew iz ayqısh-uyqısh. Duzaqqa túsken qoyandı sol jerde jep, súyeklerin qaldırıp ketipti.

Sol kúni duzaqlarımdı qaytadan qurıp, úyge bos qayttım. Erteńine kelsem duzaqqa túsken bir qoyandı taǵı da keshegidey oyranlap ketipti. Bunı kórip úyge júdá qapa bolıp qayttım. Endi qastı-ǵárezim — meniń oljamdı urlap júrgen urını uslaw boldı.

Urıdan hiyleni asırıp, tap sol eki qoyandı jegen jerge aylandırıp tórt-bes duzaq qurıp, ózim taǵı da bos qayttım. Erteńine hayran qalarlıq waqıyanıń ústinen shıqtım. Arasın bir adımnan qurıp ketken qıl duzaǵıma eki haywan túsip, óz ara qırılısıp, talasıp atır. Ekewi de duzaqta. Jaqınlap qarasam, onıń birewi túlki, ekinshisi saǵal! Júnleri julınıp, tumsıqları qanap qalıptı. Meni kórip

ekewi eki jaqqa taslanıp, qashajaq bolıp talaplanadı. Duzaq saǵaldıń moynına túsip, onı birotala qılqındırıp taslaptı. Olardı birimlep uslap aldım.

M. Qarabaev

1. Qoyandı jegen urıları qalay usladı?
2. Olar qanday haywanlar edi?

Adam qolı gúl

Túnde ayaz urlanıp,
Ayna aldınan ótipti,
Túr qálemlı aq qıraw,
Súwret salıp ketipti.

Súwretine qarasam,
Japıraǵı kóp gúldiń,
Sheber eken orasan,
Úyreniw kerek dep bildim.

Hár qıylı gúldiń súwretin,
Dápterge men de salǵanman.
Oqıtqan muǵallimnen,
«Bes» bahasın alǵanman.

Uyasınan shıǵıp kún,
Shashqanı gúmis nurların.
Aynada qıraw-súwretten,
Kórmedim sirá qalǵanın.

Meniń salǵan súwretim,
Jarqıradı kún menen.
Ras eken balalar
Adam qolı «gúl» degen.

X. Saparov

1. Aynadağı súwretler nege tez ketip qaldı?
2. Adam qolı menen salınğan súwret nege óshpedi?
3. Qıstağı qubılıslardı baqlań.

Qar

Qar boradı páttelep,
Jerge tústi «pátpelek».
Úyge qaray juwırıstıq,
Shala qaldı hákkelek.

Qardı artıp taslaymız,
Artpaǵansha baspaymız.
Apam isten kelgenshe,
Úlken jumıs baslaymız.

Apam isten kelgende,
Esik aldın kórgende,
— Kim arttı? — dep tańlanıp,
Kúlip soraw bergende.

— Biz arttıq! — dep shalqayıp,
Mardıyıp bir aytayıq,

Keyin qarda juwırıp,
Oynap-oynap qaytayıq.

Sh. Seytov

1. Qar jıldıń qaysı máwsiminde jawadı?
2. Sizler qarda qanday oýınlardı oynaysız?

Miyras (ertek)

Burıńǵı ótken zamanda bir ǵarrınıń úsh balası bolǵan eken. Ǵarrınıń kempiri de qaytı bolıptı. Ǵarrı dúnyaların balalarına miyras etip, bólip beripti. Úlken balasına túyelerin, ortanshı balasına qoyların, genje balasına ata-babasınan miyras bolıp qalǵan kitapların úlestiripti.

Aradan kóp waqıt ótpey ǵarrı dúnyadan ótipti. Ǵarrınıń úlken balası atası bergen túyelerin satıp, úlken jaylı bolıptı. Ortanshı balası da atası bergen qoyların bazarǵa aparıp satadı. Pulına úlken bir bólek jerdi satıp aladı.

Genje balası bolsa atası bergen kitaplardı oqıp, tálim-óner úyrenip, sońında alım bolıp

shıǵadı. Úlken, tuńǵısh balası hár túrli ishımlıkle ishıp, otırǵan jayın da satadı. Ortanshı balası da alǵan jerin satıp, onıń aqshasına hár túrli taǵamlar, sharaplar ishıp más bolıp júredi.

Kishi balası óz isinen kewli tolıp, elge tanıladı. Ilim-óneri xalıqqa payda keltiredi. Ol atası miyras etip qaldırǵan kitaplardı kútip uslap, onnan paydalanıp, óz kásibine sadıq bolıp maqsetine jetipti.

«Jetkinshek» gazetasınan

1. Ğarrı balalarına nelerdi úlestirip berdi?
2. Ğarrınıń úlken hám ortanshı balaları ğarrısınıń bergen zatlarına ne satıp aldı?
3. Ğarrınıń genje balası ne ushın elge tanıldı?

Naqıl

Sırlasarıń bolmasa,
Dos qádirin bilerseń.

Jalǵız júrip zorıqsań,
Jol qádirin bilerseń.

Qıs

Ulpa qargá malındı,
Dárya, toǵay, dalalar,
Shawqım salıp awılda,
Oynadı kóp balalar.

Shanaların súyretip,
Dónnen páske qulaydı,
Hám qar baba dúzetip,
Tamashaǵa qaraydı.

Qızıq eken qıs sáni,
Kózdiń jawın alganday,
Balalıqtıń sırları,
Bári este qalganday.

S.Embergenov

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Qıs kórinisin óz sózińiz benen aytıp beriń.

Jil kiyatır

Bıtırǵıdan bıyıl biyik,
Tóbesi aspanga tiyip,
Bul jáhánge zorga sıyıp,
Biziń jańa jil kiyatır.

Jıl basına basshı bolıp,
On bir jigit qosshı bolıp,
Nama salıp sazshı bolıp,
Yanvar ayı bul kiyatır.

Aspan astına nur tógip,
Jer júzine shatrash toqıp,
Aqsham batıp, kúndiz shıǵıp,
Úsh júz alpıs kún kiyatır.

A. Dabilov

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Qosıqtı yadlap alıń.

Yolka qosığı

Biziń yolka tamasha,
Qızıǵına qarasa,
Oyinshıqları taǵılǵan,
Neshew eken sanasa?

Bala, bala, balalar!
Yolkanı kim soǵa alar?
Pilmen be, ya ǵazban ba?
Meni kimler taba alar?

Aylan, aylan yolkanı,
Ashıń, ashın ortanı.

Ana birew kim eken?
Tap ortada júr eken.
Sonıń bári saqal ma,
Awzı-bası júń eken.

Ol ma? — Ayaz babamız,
Onı qardan soǵamız.
Qol uslasıp birigip,
Dógereklep shabamız.

Aylan, aylan yolkanı,
Ashıń, ashıń ortanı,
Mına birew bala ma,
Bul da bizden bola ma?
Tanımadıq kim eken,
Oynap júrgen arada?

Bul ma? — Jańa jılıımız,
Ózimizdiń birimiz,
Qosıp onı qatarǵa,
Tamashanı qurıńız.

Dım jas eken desedi,
Tuwǵan bala keshegi,
Oyın oynap shınıǵıp,
Keshke shekem ósedi.

Aylan, aylan yolkanı,
Ashıń, ashıń ortanı.

M. Seytniyazov

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Qosıqtı yadlap alıń.

14-YANVAR — WATAN QORĞAWSHÍLAR KÚNI

Qanatlı qaharman

Berlinge hújim baslandı. 1945-jıl 23-aprel kúni polk komandiri Plis Nurpeyisovtiń ekipajına mámleketlik áhmiyetke iye bolǵan juwapkerli wazıypa tapsırıldı.

Diydilegen jerine kelgende, Plis súwretke túsiriw ushın jariq beriwshi raketa tasladı. Qápelimde qarańǵı aspanda kúshli shaqmaq jarqıladı. Búyirine bir nárese soqqanday samolyot silkingende, onıń aynasınan kúshli salqın samal kabinaga húwledi. Plis onı óz biyikligin saqlap qalıw ushın qansha jantalassa da, sırgıwın dawam etti hám tútın aralas jalın kabinasına kirip, kózdi ashıp-jumǵansha onıń betine urdı.

Tútinge tunshıqqan Plis radio arqalı dushpan texnikasınıń jaylasqan túyini tuwralı xabar berip úlgerdi.

— Xosh Watan — ana, tuwılǵan Qaraqalpaqstanım, qatar-qurbı doslarım!

Bul onıń eń sońǵı sózleri edi. Eń sońǵı kúshin jıynap jangán «fakeldi» fashist samolyotleri jasırınıp turǵan aerodromǵa qaray baǵdarladı.

1945-jılı 23-aprel kúni Plis Nurpeyisov Berlin ústinde usılayınsha qaza taptı.

1945-jılı 18-avgust kúni Plis Nurpeyisovqa Qaharman ataǵı berildi.

K. Aymanov

1. Plis Nurpeyisov qanday qaharmanlıq kórsetti?

2. Onıń qaharmanlıǵı qalay bahalandı?

Biz — tınıshlıq gúlimiz

Dúnya boylap gúlleyimiz,
Renjiwdi bilmeymiz,
Biz tınıshlıq desemiz,
Álemge nur tileymiz.

Ashıq baxıt jolları,
Ashılamız, solmaymız,
Planeta balaları,
Dos bolıwdı oylaymız.

Órt shalmasın hesh eldi,
Teńlik bolsın jáhánde,
Aymalasın álemdi,
Mehriybanlı bir ana.

Eldiń doslıq jolında,
Biz tınıshlıq gúli bop,
Sol ananıń qolında,
Turayıq ta bolıp shoq.

Soldırmańlar bizlerdi,
Mehriybanlı tilimiz.
Qásterleńler gúllerdi,
Biz — tınıshlıq gúlimiz.

Ó. Sársenbaev

Qosıqtı kórkemlep oqıń.

Ádeplilik hám adamgershilik

Úlkenlerdi húrmetle

Jası úlkenlerge jillı júz benen sálem ber. Úlkenlerdiń qolın qos-qollap al. Bir qolıń dı berip sálemlesken uyat boladı. Olardıń sorawlarına tolıq hám sıpayı juwap ber. Úlken adamlardıń aytqan sózlerin dıqqat penen tıńla. Úlkenler aqıl aytsa, onı ıqlas penen qabıl et.

Jası úlkenler aldında kelisse de, kelispese de sóyley berme. Hár bir sózińdi oylanıp sóyle. Úlkenlerdiń sózin bólme, olardı sıyla, kishipeyil bol. Úlkenlerdiń aldınan keskesleme. Mudamı olarǵa jol ber.

Naqıl

Jaqsı menen júrdim, jettim muratqa,
Jaman menen júrdim, qaldım uyatqa.

Ádeplilik

Sabaqlarımdı tayarlap bolıp ádebiy kitap oqıwǵa otırǵanım da sol edi, qasıma qolına «Oqıw kitabı»n uslaǵan úkem keldi.

— Ájaǵa, bileseń be? Bizler búgin muǵallimnen bir ádepli qız haqqında qızıqlı gúrriń esittik.

— Ádepli!.. — Tańlanıp, úkeme qaradım.

— Awa, ájaǵa ózi sonday ádepli qız eken.

Ádepli bolǵanda da bar ǵoy tap onday qız bizler turǵan bul kóshede de joq shıǵar. Muǵallimimizden usı gúrrińdi esitkeli berli bizler bir-birimiz benen jarısıp, kim ádepli bolar eken — desip te júrmiz. Kesheden beri anaw Jamiyla bar-ǵoy, bárimizden de

burın ádepli bolıw ushın kóp nárselerdi islepti. Kóshesindegi adamlar da, hátteki klashtaǵı balalar da Jamiylanı júdá jaqsı kóredi. Rasın aytsam meniń de Jamiyladay bolǵım keledi. Bul ushın eń dáslep nelerdi islewim kerek? — dedi úkem kúlimsirep.

— Bul ushın ba? Sen de qolınnan keletuǵın kóp nárselerdi islewiń kerek. Anıǵın aytsam úlkenlerdi húrmetle, kishkenelerge ǵamxorlıq et, ádepliliktiń ózi mine usılardan baslanadı, — dedim.

Ol, «raxmet ájaǵa, men aytqanlarıńızdıń hámmesin isleymen» — dedi de, quwanıwı menen sırtqa qaray juwırıp ketti. Men de azıraqtan soń sırtqa shıqtım. Kútpegende Jamiylanıń kishkene eki balanıń ortasında turǵanın kórdim. Ol shır-pır bolıp jańaǵı eki balaǵa bir nárseler haqqında aytıp atır. Jaqınlańqırap barıp tıńlasam: — ádepli balalar bir-biri menen urıspaydı, qaytama biri-birine ǵamxorlıq etedi, — dep atır eken. Shaması, jańaǵı eki bala bir-biri menen jánjellesip qalsa kerek.

Úlkenlerden esitken bir awız jıllı sózdiń ózi kishkeneler ushın úlken quwanış ekenligin sonda ǵana bildim.

1. Muğallım balalarǵa ne tuwralı sóylep bergen?
2. Ájaǵası úkesine qanday násiyat ayttı?
3. Jamiylanı ne ushın ádepli qız dep atadı?
4. Jamiyla balalarǵa ne haqqında aytıp turǵan edi?

Puldı kim urladı?

Bul waqıya ótken jılı jazǵı dem alısta lagerge barǵanımda bolǵan edi. Ol jerde men Nargiza degen qız benen til tabısıp, tez arada doslasıp kettim.

Dem alıs lagerindegi hár bir kúnimiz bir-birinen qızıqlı bolıp ótti. Hátteki, úyge qaytatuǵın kún jaqınlasıp qalǵanın sezbey de qalıppız. Usınday kúnlerdiń birinde Nargiza ekewimiz úyge qaytıwǵa tayarlıq kórip, zatlarımızdı taqlastıra basladıq. Bir waqıtları Nargiza shırpırı shıǵıp, sumkasın tıntkiley basladı.

— Sumkamdaǵı pulım joq. Kúni keshe bar edi, — dedi ózin naqolay sezip.

Nargizaniń úyi dem alıs lagerinen uzaqta bolǵanlıqtan jol kirey ushın sumkasına pul salıp júretuǵınlıǵınan xabarım bar

edi. Joytılğan puldi ekewlep izley basladıq. Biraq, hesh jerden tappadıq. Júz bergen bul waqıyanı topar jetekshisine ayttıq. Topar jetekshisi qızlardan sorastıra basladı. Qızlardıń birewi Dilbar degen qızdıń Nargizanıń sumkasın qarap atırğanın kórgenin ayttı. Dilbardıń sumkasın tekserip edi, sumkasınan Nargizanıń joytılğan pulı shıqtı. Dilbar doslarınıń betine tik qaray almay, sol kúni-aq úyine qayıp ketti.

Kamila

Naqıl

Jalǵız taydı úyretken,
Seyis bolıp atalmas.
Jalǵız terek kógertken,
Baǵman bolıp atalmas.

Jumbaq

Uzın boylı sarılar
Qoltıǵında nanı bar.

(fiwpnnq)

Qozi

Erte báhár. Dáwlet penen Hásen oqıwdan kiyatır edi. Eki bala qumlıqtıń etegine kelgende, bir turıp, bir jıǵılıp júrgen aq qozını kórdi. Ekewi de shopannıń balaları edi. Olar onıń qoyan emes, qozi ekenin birden bildi.

— Ne bolsa da, anası suw ishiwge ketken shıǵar. Kúte turayıq, — dedi Dáwlet.

— Qasqır jep qoymadı ma eken? — dedi Hásen dawısı dirildep.

— Qaydaǵı qasqır. Anasın jegen qasqır qozısın aman qaldıra ma? — dedi Dáwlet.

Anası keler dep, eki bala kóp kútti. Kelmedi.

Kún awa basladı. Balalar ash boldı. «Qoy, bolmas», — dep ekewi de awılǵa qaytqandı maqul kórdi.

— Qozını ne qılıw kerek? Ekewi de birden alıp ketemiz, dep kelisti. Biraq, jańa ayaqlanǵan áljiwaz qozi ózi júre almaydı. Alǵa atlamaq bolıp talpınǵan sayın aldınǵı eki jilinshigi búgilip, qozi óz-ózinen qulap-súrine berdi. Murnınıń ushına deyin terlegen Dáwlet:

— Endi bir zaman sen kóter, — dep qozını Hásenge berdi. Bul ekewi usılay etip

qozını gezekpe-gezek kóterisip kóp júrdi. Awıldıń qarası kóriner emes.

Ekewi de qattı sharshadı. Qozını usı jerge taslap, awılğa barıp úlkenlerge aytsaq qalay boladı.

— Onda bunı saǵal jep ketedi ǵoy, — dedi Dáwlet birden. Olay bolsa, qozınıń qasında men qalayın, sen barıp awılğa xabar ber.

— Bir ózim júriwge qorqaman, — dep Hásen shının ayttı.

— Onda sen qal.

— Qalay qalaman. Qasqır, saǵal kelse ekewi-mizdi de jep qoymay ma?

Házirshe shıda. Qansha júrsék te, qozını taslamaymız, — dep Dáwlet kesip ayttı.

Ekewi qozını alma-gezek kóterip, eki bala ilgeri júrdi.

Qozını gezek penen kótergen Dáwlet penen Hásen sharshap boldırdı. Aqırında kún awa úyeleriniń de tóbesin kórdi. Qozını aman-saw awılğa jetkerdi.

Malğa janı ashıǵan bala jaman bolmaydı. Túbinde jaqsı azamat bolıp ósedı, — dep aǵa shopan ekewiniń de mańlayınan sıypap, arqalarınan qaqtı.

1. Balalar jolda neni kórdi?
2. Olar qozını qalay ákeldi?
3. Ağa shopan olarğa ne ayttı?

ÁDEPLILIK HÁMMEGE KERЕК

Ákesi menen balaları

Ákesi balalarına mudamı tatıwlıqta jasańlar, — dep aytadı eken, al balaları onı tıńlamaptı. Solay etip, ol balalarına tal shıbıq ákeliwdi buyırıptı hám onı balalarınıń qolına uslatıp:

— Sındırıń! — deпти.

Olar qansha háreket etse de, sındıra almaptı. Sonda ákesi tal shıbıqtı jazdırıp, onı bir taldan sındırıwdı buyırıptı. Olar tal shıbıqtı bir tallap, demde sındırıptı. Sonda ákesi:

— Mine, sizler de sondaysız, eger sizler tatıwlıqta, birlikte jasasańlar, sizlerdi hesh kim bassına almaydı. Eger jánjellese berseńiz hám tum-tusqa tarasıp ketseńiz, kim bolsa sol sizlerge ústemlik etedi, mátibiy boladı, — deпти.

L. N. Tolstoy

Balaları tal shıbıqtı ne ushın sındıra
almadı?

Xalıqtıń danalıq sózleri

Jaqsı kitap oqıǵanıń —
Jaqsı dosqa ushıraǵanıń.

* * *

Kitaptan hárip emes,
Aqıl menen oy izle.

* * *

Altın jerde —
Bilim kitapta.

* * *

Kitap qálem menen emes,
Aqıl menen jazıladı.

* * *

Aqıllı qońsıń bolmasa,
Kitap penen sırlas.

* * *

Bilim uyat emes, oqımaw uyat.

* * *

Ne oqıǵanıńdı emes,
Ne bilgenińdi ayt.

* * *

Kitap – bilim bulaǵı.

Jeti ǵarrı

Bahram jetige kelgenshe atasınıń arqasınan túspey toyǵa barıp, awıldıń ǵarrılarınıń arasında ósti. Aqsaqal ǵarrılardıń bárin birge oynap júrgen joldaslarınday jaqsı biledi.

Sol Bahram bıyıl atasınıń arqasınan túsip, mektepke barǵan.

Bir kúni sabaqtan Bahram shashı jelkildep, tanawı jarılıp, súrnigip-qamılıp keldi de:

— Ata, — dedi mıltıq penen atqanday.

— Haw, ol ne? — dedi Sársen ata haplıǵıp, kelgen aqlıǵına qarap.

— Biziń muǵallım sabaqqa jeti ǵarrı shaqıratuǵın boldı. Ishinde siz de barsız, — dedi Bahram bir sózi birine birikpey.

Asıǵıp-haplıǵıp sóylep kelgen aqlıǵınıń sózine atası durıslap túsine almay:

— Balam-aw, sózińdi anıqlap ayt, — dedi ğarrı Bahramnıń mańlayınan súyip.

Bahram atasına:

— Muğallım apay mektepke birinshi kún Dúyshembi boladı, ekinshi kún Shiyshembi boladı, úshinshi kún siz, Sárshembi, Juma, Ekshembi atalarım keletuğın boldı. Siz kelesiz be? Sársen ata mushtay balasınıń arqasınan qağıp, eriksiz kúldi.

— O, ańqaw balam, durıslap túsınbegenseń ğoy.

Dúyshembi degen ğarrınıń atı emes, kúnniń atı.

Shiyshembi — ekinshi kún.

Sársembi men emes, ol da kúnniń atı.

Meniń Sársen bolıp júrgenim — usı sársembi kúni tuwılğanman, basqa ğarrılar da usınday.

Kúlkisine shaqalğan ğarrı, aqlıǵına jeti kúnniń atı-jónin zorǵa túsındirdi.

Bahram tuńǵısh ret qaraqalpaqsha kún atların usılay úyrendi.

1. Bahram atasına ne haqqında ayttı?
2. Ol kún atların qalay úyrendi?

Bilip aldım

Qarap jiber dedi apam,
Qaynap turma chaynik balam.
Qarap turman men chaynikke,
Suw pıqırlap sóylemekte.

Qaynağanı usımeken,
Ya azgántay kútsembeken,
Apam aytqan kúlimsirep,
Jańılıspaysañ endigi ret.

Sonnan berli, sonnan berli,
Úyrendim men chay demlewdi.
Suwdı quyıp qoysam chaynik,
Plitağa qarayman tek.

Paqırlasa suwlı chaynik,
Qaynağanı bolar demek.

Sh. Atamuratova

Sizler chay demlewdi bilesiz be?

Ádepsiz

Dálizdiń múyeshinde suw shelek,
Turǵan jerge jetip keldi bir bala,
Onıń túri basqalardan bir bólek,
Ústi patas, shashı úrpeygen ol bala.

Bas kiyimi eńsesinde júripti,
Ilinbegen zorǵa turǵan ilgegi,
Shalbarınıń bir balaǵın túripti,
Júdá ońıp turǵan da joq júrgeni.

Julıp aldı ishıp turǵan sarqımdı,
Bir kishkene qızdıń dárriw qolınan,
Urtlaǵan suw buwıp qaldı alqımdı,
Joldasları kúldi ońlı-solınan.

Biraq, sıyı onıń menen pitpedi,
Kórgen bala bári oǵan tań qaldı.
Tártip saqlap ol gezegin kútpedi,
Sonlıqtan qız «ádepsizseń» dep saldı.

M. Seytniyazov

Balaǵa ne ushın «ádepsizseń» dedi?

Naqıl

Jaqsınıń barsań qasına,
Beri kel dep shaqırar.
Jamannıń barsań qasına,
Ash jolbarıstay aqırar.

Mal fermasında

Joldasbay aǵa fermanıń qara malların baǵadı. Onıń qarawındaǵı sıyırlar hár jılı tegis buzawlaydı. Fermaǵa bara qoysań, buzawlardıń móniresken dawıslarına, sekirip-sekirip oynawlarına dım qızıǵıp keteseń. Hátte, kúnniń qalay ótkenligin de bilmey qalasań.

Joldasbay aǵanıń balası Medetbay buzawlardı júdá jaqsı kóredi. Ásirese, anaw qońır sıyırdıń buzawın sonday álpeshleydi. Onıń háwkelerin sıypalaydı. Olar bosanıwdan qoranıń ishinde arman-berman shapqılap ketedi.

Bulardıń barlıǵı da kishkene Medetbaydı taǵı da kewillendirip jiberedi, olardıń bir-biri menen shapqılasıp oynaǵanlarına qızıqsınıp qaraydı.

Ferma degen dım tamasha-aw ózi. Ásirese, kesh bolǵandaǵısın aytpaysań ba? Óristen qaytqan sıyırlar jerdi shańǵıtıp, móńirep buzawlarına jetkenshe asıǵadı. Bul waqıtlarda Medetbay aǵası menen apasına kómeklesedi. Sıyırlardı qoraǵa kirgizedi. Olardıń aldılarına ot ákelip salıadı. Sıyırlar menen buzawlardıń ot jegenlerine qızıqsınadı.

Medetbay kúndizgi kórgen qızıqların erteńine ózi menen birge oqıytuǵın klaslas doslarına aytıp berdi. Olar da Medetbaydıń islerine quwanısıp qaldı.

«*Jetkinshek*» gazetasınan

1. Medetbay aǵası menen apasına qanday járdem beredi?
2. Sizler mal fermasına bardıńlar ma?

Kishipeyil bala

Eki kempir qudıqtan suw aldı. Olardıń úshinshisi keldi. Olar bir biyik jerge barıp dem alıp otırdı.

Sóytip, kempirler óz ara:— Meniń balam

oğada kúshli, oğan hesh kim bás kele almaydı.

— Meniń balam qosıq aytqanda búlbúldey sayraydı. Onıń dawısınday dawıs joq, — dedi ekinshisi.

— Ne, ózińniń balań tuwralı hesh nárese aytpaysań? — dep soradı qasında otırğan kempir.

— Ne aytasań? — dedi kempir. Onıń hayran qalarlıq ózinsheligi joq.

Sóytip, kempirler sheleklerin toltırıp kóterip ketti. Al, olardıń sońınan úshinshi kempir de júrdi. Kempirler dem alıw ushın toqtadı. Qolları awırdı.

Olardıń aldınan úsh bala qarsı shıqtı.

Birewi basın tómen salıp, dóńgelek aydaydı.

Ekinshisiniń búlbúldey sayrağanın hayallar esitti.

Al, úshinshisi kempirge jaqınlap kelip, onıń qolındağı awır shelekti alıp, iynine salıp alıp júrdi.

Kempirler jańağı kempirden:

— Bildiń be bizlerdiń balalarımız qanday?
— dep soradı.

— Olar qayaqta? — Men bir balanı ğana kórip turman — dep juwap berdi.

V. Oseev

1. Gúrrińdi oqıp shıǵıń.
2. Kempirler ne tuwralı sóylesti?
3. Kempir qaysı balanı maqtadı?
4. Sizler jası úlkenlerge qanday járdem beresiz?

Jaqsı bala atansań

Men kishkene balaman,
Ózimshe bir danaman.
Qay iste de órnekti,
Úlkenlerden alaman.

Jası úlkenlerdi sıylayman,
Aytqan sózin tıńlayman.
Apam jumıstan kelgenshe,
Úkemler menen oynayman.

Turıp erte azanda,
Shınıǵaman taza hawada,
Juwınıp bet-qolımdı,
Júremen bárha azada.

Oqıwdan hesh qalmayman,
Tómen baha almayman,
Ruqsatsız apamnan,
Kinóga da barmayman.

Jumsağan jerge baraman,
Tawıqqa dán salaman,
Til algısh dep maqtasa,
Dım quwanıp qalaman.

A. Ábdimuratov

Bala qanday bolǵısı keledi?

Naqıl

Alım bolsań — álem seniki.

Algıs al!

Sálem ber balam, sálem ber,
Barlıq ata-anaǵa!
Sıyla jası úlkendi,
Hesh kimdi jasqa sanama!

Sawatsız dep qarama,
Tanımağan adamdı,

Seniń bergen sálemiń,
Dúzetedi nadandı.

Ádep penen ikram,
Bolsın ómir joldasıń!
Seni hámme jaqsı dep,
Minezińdi qollasın!

Ádepsizlik is etip,
Betińe jaqpa kómirdi,
Súygil balam miynetti,
Janıńday súy ómirdi!

J. Aymurzaev

Qosıqtı kórkemlep oqıń.

Esikten kirseń de,
Sálem berip kir.

ÓZ SHAÑARAĞÍM — ÓZ UYAM

Razıman ákeme

Razıman ákeme,
Bologór qızım haq deydi.
Is sońına baq deydi.
Razıman ákeme.

Qatarıńnan qalma der,
Bir óziń iske barma der,
Dostıńdı dártke salma der,
Razıman ákeme.

Der: «Jeqshılıq basımda,
Sawatsız qaldım jasımda,
Iyele ilim hasıldı»,
Minnedarman ákeme.

Insanlıqqa úyretken,
Ómirdi mağan biyletken,
Mártliktiń gúlın sıy etken.
Razıman ákeme.

N. Tóreshova

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Qosıqtı yadlap alıń.

Ǵarrı hám bala

Bala: — Balıqshı ata, batır ata.
Kólge shatır qurǵan ata.
Teńiz nege tolqınlasıp,
Tayday tuwlap jatır ata?

Ǵarrı: — Teńiz teńizben dep atır,
Tolqınımdı kór dep atır.
Súzip alıp baylıǵımdı.
Watanǵa tez ber dep atır.

Bala: — Balıqshı ata, batır ata,
Kólge shatır qurǵan ata,
Quslar nege qıyqıwlasıp,
Ushıp-qonıp atır ata?

Ǵarrı:— Quslar erkin quspan deydi,
Adamzatqa dospan deydi.
Altın sazan anda qashtı,
Kel, balıqshı uslań deydi.

Bala: — Balıqshı ata, batır ata,
Kólge shatır qurǵan ata.
Bultlar nege buldırasıp,
Kókte kóship atır ata?

Ǵarrı:— Quslar ushıp qonıp atır,
Quwanışqa tolıp atır.
Teńizdiń xosh tábiyatına,
Olar bende bolıp atır.

X. Úbbiniyazov

1. Qosıqtı oqıń.
2. Sizler Aral haqqında neler bilesiz, aytıp beriń.

Kimler awıradı?

Aytjan kempir apasına oğada ğamxor. Kólegeylep júrip qasınan shıqpaydı. Kempir apası usı kúni jiyi-jiyi onlağan kúnlep tósek tartıp jatıp qaladı. Aytjan bolsa, kempir apası usınday etip awırıp qala qoysa dárriw shıpakerge juwıradı, dárixanadan kerekli dári-dármaqlardı ákeledi. Sonlıqtan ba Aytjannıń kempir apası usı kishkene aqlıǵın, Aytjandı janınday jaqsı kóredi.

— Sen bolmasañ shıraǵım, men ólip qalğan bolar edim. Qanday aqıllısañ, — deydi barqulla.

Buğan Aytjan marapatlanbaydı.

— Meniń bul isimdi hámme de isley aladı ğoy, — dep te qoyadı.

Aytjannıń densawlıǵı oğada kúshli. Ol qıstıń kúnleri azanda qar menen denesin ısqılap atırǵanın kóreseñ. Ómirinshe awırıp kórgen joq.

Tosinnan awırıp jumıstan búgin erte qayttım. Denem kúyip-janıp, shıdatar emes. Kele sala tósekke jattım. Meniń izimnen balam Aytjan da jetip keldi.

— Aǵa, ne boldı sizge?

—Awırıp turman. Şıpaker shaqırsañ qalay bolar eken? Ol tañlanıp turıp qaldı. Dóngelek kózi de kem-kemnen úlkeyip baratır. Kishkene awzı sál ğana ashılıñqırıp qalıptı. Men eriksiz kúlip jiberdim.

—Aytjan-aw, nesine tañlanıp tursañ? Yamasa awırğan adamdı birinshi ret kóriwiñ be?

Aytjan esin jıynap aldı da, batıl sóyledi:

—Awırğandı kórip júrmen ğoy. Usı waqıtqa shekem tek qartayğan adamlar ğana awıratuğın shıǵar dep oylaytuğın edim.

Densawlıq — tereñ baylıq

Deneniñ salamatlıǵın saqlawda tómendegilerdi yadtan shıǵarmağan maqul. Bunda kóp jewden, kóp uyqılawdan, kóp sóylewden saqlanğan maqul. Egerde kimde-kim kóp jewdi ádet etse, onıñ asqazanı buzıladı. Asqazanda awırırw payda bolıwı múmkin. Kóp uyqılağan adamnıñ júzi sargayıp isedi. Ómiri qısqaradı. Kimde-kim kóp sóylewge ádetlense, denedegi organikalıq zatlar hádden tıs ısırap boladı.

Demek solay eken, az sóylep, az jep, az uyqılağan adamnıñ salamatlıǵı mudamı jaqsı boladı.

Hár háptede eń bolmaǵanda eki ret monshaǵa túsip, deneni ıssı suw menen juwıp turıw kerek.

Báhár máwsiminde birdeyine qurǵaq, salqın hám ıssı awqat, shireli suw ishken maqul. Jazda taza, salqın awqat hám shireli suw ishiw paydalı. Qısta bolsa, qurǵaq ıssı awqat, shireli suw iship júriw zárúr.

(Hákim Ulıqpannıń óz balasına aytqan násiyatlarınan)

Bul násiyatlardı oqıp, mazmunın túsiniń alıń.

Úmbettiń úlesi

Úmbet mektepten kelse, aǵası jaydın qap-talındaǵı bir jerden topıraqtı awdarıp atır eken. Ol papkasın jaydın ishine qoydı da, kiyimlerin de sheshpey tuwrı aǵasınıń janına bardı.

- Harmań aǵa, — dedi.
- Kel balam! Sheshinbediń be?
- Sheshinermen. Tınıshlıq pa aǵa?
- Gerbish ushın ılay tayarlap atırman.

— Gerbish?

— Awa. Mine, sen mektepteseń, úkeleriń de mektepke baradı. Sizlerge sabaq tayarlaytuǵın ójire qurıp bermekshimen.

— Ur-ra, yashasın! — Úmbet quwanıp ketti. «Ur-ra» dep bolıp úyge juwırıp kirdi. Kiyimlerin almasırdı. Dasturxannan bir bólek nandı alıp jedi de, jáne aǵasına keldi.

— Aǵa, men de gerbish quyaman, — dedi.

— Bárekella, bir zaman demińdi alıp tur, ılay tayın bolsa shaqıraman.

Úmbet nan jewi menen arman ketip qaldı. Ol kóshege shıǵıp balalar menen oynadı, qansha waqıt oynaǵanın da bilmey qaldı. Bir waqıtta háwligе kirse, aǵası ılaydı tónkerilgen qazanday etip úyip qoyǵan eken. Shaqqan júrip gerbish quyıp atır. Úmbet te asıǵıs aǵasınıń janına barıp, ılaydan zuwala islep beriw ushın qolın ılayǵa urdı. Bir neshе zuwala islep, aǵasına berdi.

— Há bárekella, — dedi aǵası. — Durıs, bul da bola beredi.

Olar bir hápte usınday etip, gerbish quydı.

Bir kúni olardıń úyine bir topar adam kómekke keldi...

«Gerbish óredi eken», dep oyladı. Shınında da solay boldı. Birewi ılay tasıdı, birewi gerbish órdi. Gerbish órip atırǵan usta járdem berip atırǵanlarǵa:

— Mushtay kesek bolsa, tabıńlar. Gerbish-tiń aralarına qoyar edik, — dedi. Gerbish tasıp atırǵanlar alańlastı. Birden olardıń kózi Úmbettiń quyǵan gerbishine tústi.

— Haw zor-ǵo, degendey gerbish tasıǵanlar quwanıstı.

— Úmbetjan quyǵan edi, — dedi Raxim aǵa bir shette turǵan balasına qarap.

— Jaqsı etken eken, qarań, kewildegidey. Qoldı irkpeydi, bul bolmaǵanda isimiz ómirinde ónbeytuǵın edi.

— Úmbet ózi quyǵan gerbishlerdi tasıy basladı. Onıń oyında úy tez pitetuǵınday, hámmeniń dıqqatı is bilgish Úmbetke qaratılǵanday bolıp kórindi.

M. Niyazov

1. Úmbetke aǵası ne dedi?
2. Úmbet aǵası menen ne isledi?
3. Úmbettiń tiykarǵı oyı nede edi?

Jumbaq

Esik bette birew tur,
Uzaq kúnge talmaydı,
Qay waqıtta qáleseń,
Onnan kewliń qalmaydı.

Jası kishi bolsań da,
Xızmet eter mudamı,
Úyińizdiń ishiniń,
Aq kókirek «adamı».

(ысығанның job)

M. Seytniyazov

Jumbaqtı yadlap alıń.

Bárimizge unaydı

Tazalıǵı Gúlaydıń,
Bárimizge unaydı.
Qay kiyimin kiyse de
Sulıw hám de shıraylı.

Kiyim kiyse egerde,
Mintazday etip kiyedi,
Nege deseń ol mudam,
Tazalıqtı súyedi.

Shashların da asıqpay,
Ózi sıypap taraydı,
Bantikti de shashına,
Ózi baylap taǵadı.

Sonlıqtan da Gúlaydı,
Muǵallım de soraydı.
Apası da maqtanıp,
Der: Gúlayjan unaydı.

T. Eshanov

Qosıqtı tásirli oqıp shıǵıń.

Murattıń atası

Murattıń atası bar. Ol ájayıp adam. Ğarrı júzge shıqtı, onıń qalıń saqalı hám basındaǵı shashı quwday appaq, al onnan jasıńız neshede dep sorap kóriń, ğarrı «men aqlıǵım menen qurdaspan» — dep juwap beredi.

Mine sonday tań qalarlıq adam, Murattıń atası! Ol hesh qashan da jumıssız otırmaydı. Ol aǵash ustası, gerbish óriwshi, temirshi. Jurt onıń qolları «altın» dep ataydı. Barlıq

balalarğa shana, hár qıylı oyınshıqlar sógıp beredi.

Murat atasın oğada jaqsı kóredi, atasında sheber usta bolǵısı keledi. Mine házirde ol atasınıń balǵasın hám shegelerin alıp birneme islep júr.

— Júr, oynayıq, Murat, — dep shaqırdı onı Idiris.

— Meniń waqtım joq, men jumıs islep atırman, — deydi ol.

— Al sen ne náirse islep atırsań?

— Atama otırǵısh islep atırman.

— Ele seniń atań ózine otırǵısh sógıp ala almaǵan ba?

— Meniń atam barlıǵın isley aladı. Biraq ol soqqan nárseleriniń barlıǵın adamlarğa sawǵa etedi, al bul otırǵıshtı men oǵan sawǵa etemen.

Otırǵısh tayar bolǵanda Murat atasınıń ózine aytqan gáplerin yadına túsirdi:

— «Jumısıńdı basqaǵa kórsetpesten burın, barlıǵı jaqsı islendi me, sonı tekser». Murat otırǵıshqa otırıp kórdi. Shıyqıldı esitildi.

Otırǵıstıń tuyaqları qıysayıp, ol jerge jalp etti. Qırsıǵına tap sol waqıtta atası ol turǵan jerge jetip keldi. Ol qıysınıp qalǵan aqlıǵın ornınan turǵızdı da, bılay dedi:

— Qapalanba, usta. Sen tuyaqların durıs qatırmapsań, sonlıqtan olar qıysayıp ketken. Hesh gáp, házir bizler barlıǵın dúzetemiz.

Kóp uzamay taza otırǵısh ta tayar boldı. Atası onıń ústine otırıp dizesine Murattı mingizgende de, otırǵısh sıqırılǵan joq.

1. Murattıń atası qanday adam?
2. Murat atasına neni sawǵa etti?

Jaman ádet

Oqıwdan keliwden,
Oyınǵa berildi.
Sabaq tayarlawǵa,
Bala erindi.

Hesh kómek bermedi,
Úy-ishine de.
Awqatın shala-pula ishti,
Oyınnan keldi de.

Únildi televizorga,
Jatarğa deyin.
Arqayın uyqıladı,
Al onnan keyin...

Juwırdı azanda,
Ol da mektepke,
Otırıptı tómen qarap,
Bala bir shette.

Sabaq sorap edi,
Kóp dálil ayttı,
Bala sóytip úyine,
«Eki» alıp qayttı.

Á. Seytjanov

Jańıtpash

Bazardan alma satıp aldım,
Aldım da qaltama saldım,
Almanı almayın desem,
Almash alma degen soń aldım.

Kóshemizdiń balaları

Bir jaǵı dárya, bir jaǵı sulıw tereklerge
búrkelgen ájayıp kórinisli orınǵa keldik.

Usı jerde Maqset hám Bazarbayǵa úlken juwapkerli is tapsırıldı. Ol da bolsa, ózinen kishkene on bes balanı bizler kelgenshe oynatıp, jaqın jerlerge qıdırtıw edi.

— Adasıp ketpeń.

— Urıspa.

— Qarmaq salsańız mına japqa salarsız.

Jaypawıtlaw jer tawıp alıp, Ájibay ekewimiz degdi tarttıq, Dáryabay menen Sársenbay qarmaq saldı. Biraq eki kózimiz artımızda «Balalarǵa bir is bolıp qalmasa bolar edi». Qızıq-qızıq penen waqıttıń ótkenin de bilmey ash bolıp hám shóllep baǵanaǵı kelgen jerimizge qayttıq.

Kelsek balalardıń kópshiligi joq. Júreklerimiz «suw» etti.

— Qalǵanlarıńız qayaqta?

— Usı jerde, qorıqpay-aq qoyıńız, — dep juwap berdi Bazarbay. — Quwraq shóp teriwge jiberdik. Chay qaynayın dep tur. Shóllegen shıǵarsız.

— Mine, ǵamxorlıq. Ele bular bizlerdi shóllep qaladı, — dep qayǵırıp ta júr eken. Hámmemiz aylana dógerek chayǵa otırdıq. Dúzdegi chaydıń sonsha mazalısın-ay!

— Qáne, kishkene jigitler qanday qızıq kórdińiz? — dedik chay ústinde.

— Men kóp shımshıq kórdim, — dedi Keńesbay, — qara shımshıqlar kóp eken.

Áne, anaw ushıp baratırǵan qara shımshıqlar. Keńesbay ushıp baratırǵan qara ǵarǵanı kórsetti. Keńesbay barlıq ushıp júrgen quslardı shımshıq dep biledi eken. Óytkeni, ol ómiriniń ishinde tek shımshıqtı kórgen, basqalarınıń atın bilmeydi. Al, Keńesbayǵa kúlip otırǵan Dáwletnazar aq shımshıq kórgen bolıp shıqtı. Onıń kórgen aq shımshıǵı — shaǵala eken.

Balalar toǵayǵa barıp shaǵala, qırǵawıl, búlbúl, torǵay qusaǵan quslardıń atın bilip aldı hám olardı óz kózi menen kórdi. Maqset penen Bazarbay bolsa, usı kúni bizlerge kóp járdem kórsetti.

Q. Bekjanov

Degdi — balıq uslaw ushın taslanǵan úlken tor.

1. Balalar qayaqqa bardı?
2. Ol jerde neni úyrendi?
3. Sizler de usınday sayaxatqa bardıńız ba?
4. Barsañız nelerdi kórgenińizdi aytıp beriń.

BÁHÁR BASLANDÍ

Báhár

Báhár ayı máwsimlerdiń ishinde ayrıqsha tásir etetuǵın waqıt. Báhár bolıwdan qısı menen uyqıda jatqan qurt-qumırsqalar oyanıp, háreketke keledi. Báhárde qıs kiyimlerin taslaysań. Tońlar eriydi. Diyqanlarımız egin

egiw ushın tayarlıqların kóredi. Báhár ayında jawın-shashın kóp boladı. Bul jawın-shashınlar kógereyin dep kiyatırǵan ósimliklerge kóp járdem beredi. Báhárde kanallarda suwlar tolıp aǵıp, onnan paxta atızları suwǵarıladı. Báhárde quslar qaytıp kelip, elimizge úlken kórk beredi. Báhárde bizler mektep qaptalı jerine barıp isleymiz.

1. Gúrrińdi tásirli etip oqıń.
2. Báhár kórinisin óz sózińiz benen aytıp beriń.

Quslar qaytıp keledi eken

«Qurbanbay kishkene usta»
Dep aytadı biziń klasta.
Sulıwlap hár jılı báhárde,
Uya soǵadı qusqa.

Bılır onıń bul uyasın,
Qarlıǵashlar mákan etti.
Bergennen soń tárbiyasın,
Ónıp-ósip ushıp ketti.

Ayaǵına birewiniń,
Kók jipekten saldı belgi.
Uyasına sol qarlıǵash,
Bıyıl jáne qaytıp keldi.

Olar da tap adamlarday,
Jaqsılıqtı biledi eken.
Jaylı bolǵan uyasına,
Quslar qaytıp keledi eken.

S. Abbazov

1. Qurbanbay hár jılı quslar ushın ne isledi?
2. Quslar uyasına ne ushın qaytıp keledi?

Báhár keldi

Qaqaman qıs qalıp artta,
Saǵınısıp jettik martqa.
Bizlerdi bólep shadlıqqa,
Báhár keldi, báhár keldi.

Quslar ushtı qanat qaǵa,
Sán qosıp kelgen jaǵına,
Mektebimizdiń baǵına,
Báhár keldi, báhár keldi.

Aynala sulıw kóringen,
Quwanış tolı kewilde,
Júr dostım terek egiwge,
Báhár keldi, báhár keldi.

Á. Seytjanov

Qosıqtı kórkemlep oqıń.

Naqıl

Báhár — qıstıń azıǵı.

Jurttıń bári jumısta

Burxanetdin:

— Men búgin sabaqqa barmay-aq qoyayın, onıń ornına kók shópte oynasam bolmay ma? — dep esikten juwırıp shıǵıp ketti.

Burxanetdin dalada júrgen bir attı kórdi. Attıń janına juwırıp bardı da:

— Kel, Baxbay, ekewimiz oynayıq, — dedi bala.

— Joq, qaraǵım oynawǵa meniń waqtım joq. Meniń jer aydawım kerek, xojayınıma

xızmet etip ırısqa tabıwım kerek, sen óziń-aq oynay ber, — dep juwap berdi.

Bala bunnan keyin pal hárresin kórdi, onıń janına barıp:

— Háy, pal hárresi! Júr ekewimiz oynayıq, — dedi. Pal hárresi:

— Joq, meniń jumısım bar, jaz ayları tez ótip ketedi. Gúzge deyin hár túrli gúllerden tezirek pal jıynap alıwım kerek. Óziń-aq oynay ber, — dedi. Keyin Burxanetdin bir qustıń janına barıp:

— Birge oynayıq, — dep jalındı.

Qus ta Burxanetdinniń tilegin xosh kórmedi.

— Joq, bala, meniń oynawğa waqtım joq. «Kishkene palapanlarımniń jemine shıbınshirkey uslawım kerek», — dedi

Bunnan da hesh nárse shıqpağan soń, Burxanetdin oyğa shúmip qaldı. Azdan soń mektepke qaray tura juwırdı.

1. Burxanetdin oynaw ushın qayda bardı?
2. Balanıń sorawına at, pal hárresi hám qus ne juwap ayttı?
3. Bala qayda ketti?

Naqıl

Búgingi isti erteńge qaldırma!

Sağındım

Shaǵalalar shańqıldasqan,
Úyrek-ǵazlar ǵańqıldasqan.
Uya salıp mákan basqan,
Quslarımdı saǵındım.

Panalaǵan quslar, ańlar,
Ónip-ósip talay jıllar,
Kóziń jetpes aydın shalqar,
Teńizimdı saǵındım.

Birikse kúsh, birikse qol,
Qáddin tiklep toladı ol,
Isenemen, úmitim mol,
Aralımdı saǵındım.

X. Saparov

Qosıqtı kórkemlep oqıp, mazmunın aytıp
berıń.

Jaylawda

Kóz jiberdim jaylawğa,
Mol tabıslar jaylawda,
Anasına erkelep,
Jas qozılar oynawda.
Jaylaw sáni bir bólek,
Jasıl shópler jaylawda,
Buzawlarım semirip,
Kók maysanı toylawda,
Sharwalarım ertelep,
Mal otların saylawda,
Qızıqtırdı meni kóp,
Jaylawdağı bay sawğa,
Jalıqpayman hesh waqta,
Jaylaw jırın jırlawğa.

S. Nurımbetov

Qosıqtı oqıp shıǵıp, mazmunın sóylep beriń.

8-MART — HAYAL-QÍZLAR BAYRAMÍ

Biziń bayramımız keldi (*estelikten*)

8-mart — hayal-qızlar bayramı. Bul kúndi ótkeriw ushın kóplegen hayal-qızlar sarayǵa jıynaldı. Olar ótkendegi qıyın awhalların bir-birine sóylep berdi. Bulardıń ishinde Mırzagúl apaydıń sózi hámmeniń kewlin ózine awdardı. Mırzagúl apay sózin bılay basladı:

— Buringı waqıtları turmısımız tómen boldı. Kún kóriw qıyın edi. Hámmeniń oyı qalay etip tirishilik etiwde bolatuǵın edi. Kewil kóterip, oynap-kúliw joq edi. Ol dáwirlerde kún kóriw tek ǵana hayal-qızlar ushın emes, al barlıq miynetkeshler ushın da awır boldı. Bunnan buringı awhal menen házirgi awhaldı salıstırıp bolmaydı. Házir hayal-qızlardıń oqıwı ushın barlıq oqıw orınları ashıq. Olar erler menen teń huqıqqa iye. Házir mádeniy, qurǵın turmısta jasaymız. Hár kúni gazeta hám jurnallar alıp, oqıp turamız.

Men islep atırǵan awılda balalar ushın baqsha bar. Barlıq hayal-qızlarımız sawatlı, olar arasında siyasiy-tárbiya isleri durıs jolǵa qoyılǵan.

1. Bizler ne ushın 8-mart kúnin bayramlaymız?
2. Burın hayal-qızlar qanday turmısta jasaǵan?
3. Mirzagúl apay ol tuwralı ne ayttı?

Men anaman

Men — anaman, juldız bolıp janaman,
Perzent jolın nur jaynatıp turaman,

Men — anaman, jas áwladtı búgingi,
Jıllı júrek sezimine oraǵan.

Men — anaman, aq sút berip ádiwlep,
Ómir gúlin ósirgenmen háyyiwlep,
Eliń ushın azamat bol perzentim,
Sonda meniń orınlanar úmitim.

Men — anaman, haqıyqatlıq aytarman,
Sen kúlgende men de kúlip jaynarman,
Aqıl-oyım, júrek yoshım, ǵayratım,
Jetile ber erkin ushar qanatım.

U. Kárimullaeva

Naqıl

Ananıń súti — shiyrin,
Balanıń tili — shiyrin.

Qosıqtıń dáslepki kupletin yadlap alıń.

Ana

(qısqartılıp alındı)

Bul waqıya báhár kúnleriniń birinde bolǵan edi. Háwlide sóylesip otır edik. Sol báhár kúnin sirá yadımnan shıǵara almayman.

Qarlıgash úyimizdiń tóbesine uya saldı. Ol hár jılı gúzde ushıp ketip, báhárde qaytıp keler edi.

Uya úydiń tóbesine jaylasqanı menen saqlanıp qala berdi.

Mine, báhárdiń keliwi menen qarlıgash tağı óz uyasına qaytıp keldi. Qırıq basıp, palapan shıǵardı. Ol óziniń kishkentay palapanlarına quwana-quwana awqat tawıp kele basladı. Meniń aytıp otırǵan waqıyam bolǵan kúni qarlıgash tumsıǵı menen qurt ákelgen edi.

Qarlıgashtıń palapanları shúykildesip sarı tumsıqların uyadan shıǵarıstı. Sol waqıtta olardan birewi qurtqa umtılaman dep, jerge túsip ketti.

Ana qarlıgash shır-pırı shıǵıwı menen palapanıń izinen tasladı. Bir sekund ótpey-aq, birden kelip qalǵan pıshıǵımız bir sekirdi de, qarlıgashtıń palapanın tislep aldı.

Bizler «pısh-pısh» — dep baqırıwımız benen qala berdik. Ana qarlıgash bolsa, pıshıqtı shoqıp taslamaqshı bolǵanday, shır gúbelek aylanıp ushıp júrdi.

Biyshara qarlıgashtıń háreketi biykargáa ketti. Pıshıq artına burılmay mal qoraǵa qaray

qashıp ketti. Onıń tezligi sonshelli, pıshıqtı uslawǵa úlgere almay qaldıq. Qarlıǵash shırpırı shıǵıp, úydiń ústinde aylanıp ushıp júrdi. Bizler bolsaq, pıshıqtıń jasırınǵan jerin tayaq penen túrtkiledik. Eń aqırında pıshıq shıǵıp, erinlerin jalawı menen dánxanaǵa kirip ketti.

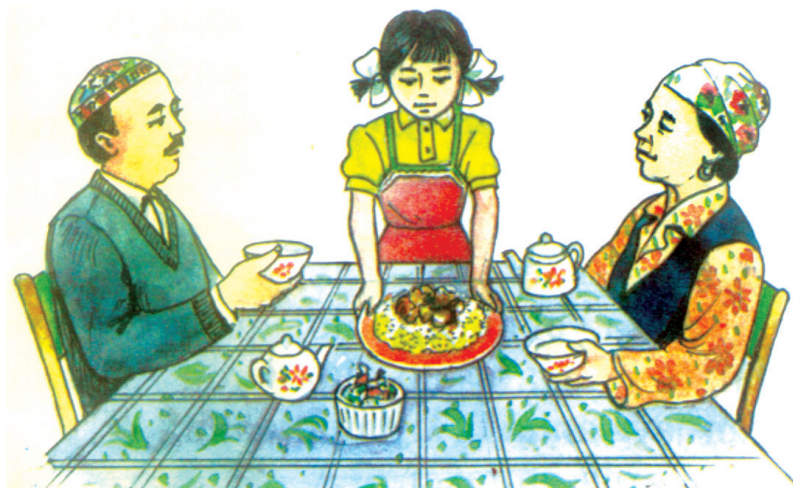
Pıshıqtıń awzında palapanıń joqlıǵın kórgen qarlıǵash ayanıshlı dawıs penen shırıldap jiberdi. Sóytip háwlidegi terektiń quwraǵan shaqasına qondı. Ol jerde indemey turıp qaldı. Soń birden tas ılaqtırǵanday tómenge domalap tústi. Barıp qarasaq, ólip qalǵan eken.

Bul waqıyanıń bolǵanına kóp jıllar ótti. Biraq, men sol báhár kúnin sıra umıta almayman. Sonda men quslarda da analıq miyrimniń bunshelli kúshli bolıwın ómirimde birinshi ret túsingen edim.

O. Tumanyan

1. Qarlıǵash hár jılı báhárde ne isleytuǵın yedi?
2. Qarlıǵashtıń palapanı jerge qalay túsip ketti?
3. Qarlıǵashtıń palapanı qanday waqıyaǵa ushıradı?
4. Ana qarlıǵash ne ushın óldi?

Jaqsı qız

Qonaq bolıp otırmız,
Sıylar kórdik táwir biz,
Ekinshi klass Ámiyna,
Xızmet etti qalıwsız.

Bolsa da ózi kishkentay,
Xızmeti úlken adamday,
Kómeklesip qoyıp júr,
Mine pal, sút, sarı may.

S. Nurımbetov

Qosıqtı kórkemlep oqıń.

Gúldi kimgе bersem eken?

Bayrambay bıyıl 2-klasta oqıydı. Ol ele kishkene bolıwına qaramastan diyqansılıqqa oǵada ıqlaslı. Jazǵı dem alıs kúnlerin gúl ósirip tárbiyalawǵa baǵıshladı. Salmanıń boyındaǵı kishkene qıytaqshalarǵa gúnji, piyaz hám burısh egip qoyıptı. Eń tiykargısı qıytaqshanıń úlken bólegine gúl tuqımların sewgen edi. Buǵan oǵada jaqsı tárbiya berdi. Óz waqtında suwǵardı, jabayı shóplerden tazaladı. Avgust ayında dáslepki ğumshadan gúller ashıla basladı. Al qızıl hám ashıq qızıl gúl japıraqları kimniń bolsa da kózin qızıqtırǵanday edi. Bayrambay birinshi ashılǵan gúlin hesh oylanbastan apasına sawǵa etti.

— Miynet súygish qollarıńnan aynalayın!
— dep apası oǵan súysinip qaradı.

Bayrambay bolsa, ekinshi gúldi qız apası Jámiylanıń tuwılǵan kúnine sawǵa ushın alıp berdi. Al, úshinshi gúl japıraǵı alaқан jayǵanda ol oylanıp qaldı.

— Bunı kimgе arnasam eken?

Ol biraz oylanıp turdı da, qolına qırmızı gúl dástelerin uslawı menen japtıń ekinshi

tárepinde jasaytuǵın jalǵız baslı Jumaxan apanıń úyine qaray juwırıp ketti.

1. Bala gúldi kimgе bermekshi boldı?
2. Siziń úylerińizde gúller bar ma?

Besik jırı

Háyyiw, háyyiw jan balam,
Jigerbentim gúl balam,
Shiyrin-sheker pal ǵanam,
Uyıqlay ǵoy janım, uyıqlay ǵoy,
Háyyiw aytar bul anań.

Qulınım aqqan jirmısań,
Janımniń janı nurmısań,
Anańa kewliń piter me,
Jáhanniń júzin gúl qılsam?

Aylanayın ay balam,
Kewiliń pák jan balam,
Ananıń tilin al balam,
Kim bolsańda óz erkiń,
Bolagór janım tek adam.

Sarqırap aqqan sayımsañ,
Kishkene, erketayımsañ,
Háyyiw, háyyiw appaǵım,
Tolısıp tuwǵan ayımsañ.

N. Tóreshova

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Qosıqtı yadlap alıń.

Ana

Ana minsiz, ana músin,
Bárin oylap tereń túsin.
Minnetdarman onıń ushın,
Qansha xızmet qılsań da az.

Meyli jolında júr kúni-túni,
Meyli ómirińdi sarp et pútin.
Meyli alaqanda kútiń,
Qansha húrmet qılsań da az.

Ana kúshli, ana batır,
Ana esli, ana aqıl.
Ana qımbat, ana jaqın,
Ana ushın jansań da az.

Anasın bǎrhá sıylaǵan,
Anaǵa hesh kim toymaǵan.
Anasın hámme oylaǵan,
Ana ushın ólseń de az.

Ana — Watan ayırım emes,
Kim Watanın ana demes.
Ana ushın qaytpay gúres,
Sen bawırman ádiwli jan.

S. Nurimbetov

1. Qosıqtıń sońǵı kupletin yadlap alıń.
2. Shayır ananı nege teńeydi?
3. Sizler anańızǵa qanday húrmet kórsetesiz?

Eń jaqsı sawǵa

Kishkentay Bazargúl apasınıń tuwılǵan kúnine úy ishindegi ózinen basqalardıń jaqsı tayarlıq kórip atırǵanın sezip qaldı. Ájapalarınıń birewi aq tawarǵa naǵıs salıp, apasına sawǵa etti. Úlkenlewi qashshanaq kóylek tigip mardıyıp júr. Olar úlken bolǵanlıqtan, ne sawǵa tayarlayman dese de qolınan keledi. Tek Bazargúl ǵana házirshe

heshteńe tayarlağan joq. Ózinen kishi inisi de bále eken, apasına sawğa alaman dep aqsha jıynap júr eken. Ol apama konfeta sawğa etemen, dep Bazargúlge maqtanadı.

Bulardı kórgen hám esitken Bazargúl jılawğa sál qaldı. Nege deysiz-ğoy, ol tiyin da jıynamağan edi. Kiyim tige almaydı. Aq tawarğa nağıs salıw da qolınan kelmeydi. Ol keshte úy ishın mintazday etip sıırdı. Qasıqlardı, ıdıslardı juwdı. Endi ol ne islew kerekligin bildi. Azanda hámmeden burın turıp óziniń kórpe-tóseklerin jıynadı, juwındı. Ele basqalar oyanğan joq edi. Jáne úy ishın sıırdı, burınları bunday jumıslardı apası isleytuǵın edi.

Tawıqlarğa dán salıp, lágendi juwdı. Hámme dógereklep chay ishetuǵın dóngelek stoldıń ústin de tazalap qoydı. Stolğa dasturxandı jaydı. Qant, konfeta salınğan ıdıslardı ústine qoydı. Ol bárin tayar etkende, basqalar oyandı. Úydiń bunshelli azadalıǵına olar ishlerinen tańlanısıp, bunı kim islegen, dep bir-birine qaradı.

Mine, ájapaları apasına sawǵalardı tapsıra

basladı. Inisi bir qutı konfeta berdi. Al, Bazargúl tım-tırıs otıra berdi. Qalayda bawırman ana sezimtal ğoy. Ol quwanıshtan tolıp-tasıp:

— Sawǵalarıńızdıń bári de jaqsı. Biraq meniń tuwılǵan kúnimde meniń ornıma jumıs islegenge kútá kewilim tolıp atır, — dedi.

Bazargúldıń kózi kúlimlep qoya berdi.

— Islegen men apa. Jáne shójelerge de dán saldım. Soń suw quyaman.

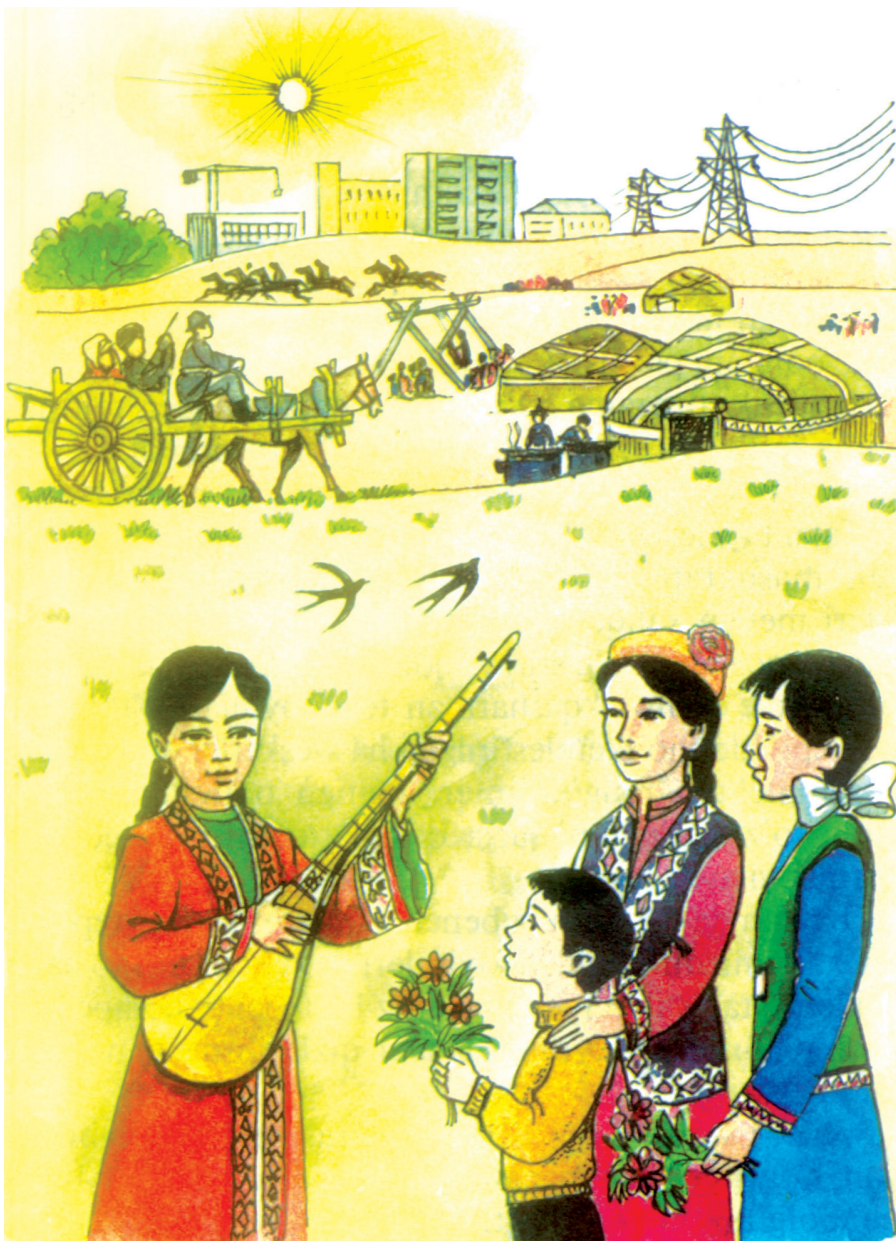
— Áne, bul eń jaqsı sawǵa, — dedi apası.

Ájapaları kishkentay sińlisiniń tapqırlıǵına hayran qalıstı.

1. Bazargúl apasınıń tuwılǵan kúnine qanday sawǵa isledi?
2. Bazargúldiń ájapaları she?

NAWRÍZ KELDÍ

21-mart — Nawrız bayramı

Nawrız — bul musılman xalıqlarınıń jańa jiliniń baslanıwı. Bul kúnnen tábiyat qısqı toqsannan oyanıp, barlıq janlı maqluqlarǵa jan ene baslaydı. Xalqımız bul kúni úlken úmitler menen jerge dán tuqımın sebedi. Bul bayram xalqımızǵa molshılıq, bereket alıp keledi. Tábiyat ta ózgerip, jerimiz kókke bólenedi.

Bayram kúnleri xalqımızdıń dasturxanları milliy taǵamlarımız bolǵan pátir, aqsawlaq, máyek bórek, zaǵara, júweri gúrtik, tuwrama hám basqa da awqatlar menen toltırıladı. Hámme jerde Nawrızlıq góje, súmelek pisiriledi.

Xalqımız Nawrız bayramın úlken saltanat penen bayramlaydı. Baqsılar menen jırawlar, sazandeler menen qosıqshılar, oyınshılar óz ónerleri menen xalıqqa xızmet etedi. Bul kúni ılaq oynaw, at shabıw, qoshqar dúgistiriw, qoraz urıstırıw, arqan tartısıw, átkonshekte ushıw, «qasharman top» oyunları ótkeriledi.

Mekteplerde shólkemlestirilgen háweskerler dógereginiń aǵzaları, mektep muǵallimleri menen

oqıwshılarǵa, ata-analarına ózleriniń eń jaqsı qosıqların aytıp, ayaq oýınların oýnaydı.

Bul bayramda apalarımız benen aǵalarımız, mektep oqıwshıları xalqımızdın milliy kiyimleri bolǵan jaǵası naǵıslı kóyleklerin, taqıyaları menen jeńsiz hám jeńli beshpentlerin kiyip shıǵadı. Bul kiyimler hayal-qızlarımızǵa ne degen jarasadı deyseń.

Nawrız bayramı — bul adamlar arasındaqı bir-birewge bolǵan tatıwlıqtı, adamgershilikti bekkemleydi, bir-birewimizge bolǵan miymandoslıqtı arttıradı, kewillerge shadlıq baǵıshlaydı, óz úrp-ádetlerimizge sadıq bolıwǵa tárbiyalaydı.

Demek, Nawrız — shadlıq bayramı bolıp qala beredi.

1. Gúrrińdi oqıp, mazmunın sóylep beriń.
2. Sizler Nawrız bayramın qanday tayarlıqlar menen kútip alasız?

Nawrız — jıldıń bası, báhár bayramı

Tobaladı qıs toqsannın qáhári,
Tábiyat oyanıp, qozǵaldı bári,
Sálem Nawrız — jasıl máwsim jańa jıl,
Yasha! «Biybirawshan» — ómir báhári,

Seni jil bası — dep, xalqım ardaqlap,
Kewil-keypin quwanışqa qundaqlap,
Shağatay tilinde úsh mıń jil saqlap,
Milliy miyras etken Nawrız bayramı.

Á. Ájiniyazov

Nawrız keldi biziń mektepke

Keliń doslar, miyman bolıńlar,
Nawrız keldi biziń mektepke,
Aqqan suwday tasıp-tolińlar,
Nawrız keldi biziń mektepke.

Dám tatińlar Nawrız gójeden,
Bunnan tatlı tağam bar demeń,
Keń jayıwlı dasturxan degen,
Nawrız keldi biziń mektepke.

Nawrız degen shın doslıq eken,
Jıldıń bası — nur jaslıq eken,
Tatıw boldıq bárimiz bekkem,
Nawrız keldi biziń mektepke.

T. Seytjanov

Qosıqlardı kórkemlep oqıń hám mazmunın sóylep beriń.

MIYNET TÚBÍ — RÁHÁT

Nan iyisi

(xalıq ráwiyatı)

Bir kúni Sultan Xusayn Bayqara:

— Dúnyada eń jaǵımlı iyisli zattı tawıp ákeliń, — depti. Oǵan dáste-dáste gúl ákelip beripti. Sultan:

— Joq, kerek emes, — depti.

Ezilmegen qara burısh ákelip beripti. Sultan bolsa: — Meniń aytqan zatım bul emes, — depti olarǵa.

— Úsh kúnlik máwlet ishinde tapsańlar tapqanıńız, eger tappasańlar hámmeńizdi jazǵa buyıraman, — dedi.

Wázirler ne islerin bilmey, oylana-oylana basları qatıptı. Aqır bolmaǵan soń Nawayınıń aldına barıptı.

— Sultan aytqan iyisli zattı tawıp, bizlerdi qayǵı-uwayımnan qutqarıń, — desipti. Nawayı kóp oylanıp turıp, sońınan diyqan atadan keńes soraptı.

— Tandırǵa jańa jabılǵan nandı alıp baraǵoyıń, — depti diyqan ata.

Nawayınıń waqtı xosh bolıp, bir sebet nan menen sarayǵa jetip kelipti. Sol zamatta saraydıń ishinde nan iyisi ańqıp ketipti. Hámmeniń kewil xoshın jasnatıp jiberipti.

— Raxmet dostım, — depti Xusayn Bayqara nandı kórip, — kewlim jańa japqan nan iyisin eslep turǵan edi, tawıp ákelipsiz. Dúnyada jańa jabılǵan nannıń iyisinen beter jaǵımlı iyis joq eken.

— Sultanım, raxmetti maǵan emes, diyqan babaǵa aytıń, siziń kewlińizdegi zattı sol kisi taptı, — dep juwap beripti Nawayı. Xusayn Bayqara diyqanǵa at, ton, sarpay inam etipti.

«Jetkinshek» gazetasınan

Oqıp shıǵıp, mazmunın sóylep beriń.

Siz bilesiz be?

Boyı eń kishkene jısqı Argentinada jasaydı. Onıń boyı túye qustan sál ǵana pás. Salmaǵı 36 kilogramm.

Ónerli bolgım keledi

«Ónerliniń qolı altın»,
Degen xalıqta naqıl bar,
Qollansań sonı turmısta,
Sende de balam aqıl bar.

Dep aytqanı aǵamnıń,
Saqlandı bárha yadımda,
Hátteki onı eske aldım,
Atlaǵan hár bir adımda.

Waqıt ótti birazdan,
Boyıma jiger keneldi.
Úyrendim hám de mektepte,
Aǵam aytqan ónerdi.

Ólshep kesip taqtaydan,
Tegislep oyaq-buyaǵın,
Shegeledim puxtalap,
Ornalastırıp tuyaǵın.

Demek stul-otırdım,
Bunıń da mine pitkeni,
Aǵamnıń da usı eken,
Áwelden mennen kútkeni.

S. Pirjanov

1. Qosıqtı dawıslap oqıp shıgıń hám mazmunın sóylep beriń.
2. Sizler qanday ónerdi jaqsı kóresiz?

Naqıl

Jamannan qash,
Jaqsıǵa jantas.

Altın jerden shıǵadı,
Batır elden shıǵadı.

Umitpań, sizler mınanı

Oyınǵa ábden berilip,
Kóp turıp kúnde kerilip,
Júre kórmeń balalar,
Xosh jaqpas bolıp erinip.

Umitpań, sizler mınanı,
Húrmetleń ata-ananı,
Álpeshlep kishi úkeńdi,
Húrmetleń aǵa-apanı.

Hesh waqta sirá oylamań,
Dem alıp tınısh jatsam dep,

Kereksiz oyın oynamay,
Qızıqlarğa batsam dep.

S. Pirjanov

1. Qosıqtı túsiniq oqıń.
2. Oyınğa kóp berile berme.

Buzawım

Jarq-jurq etip bultlı aspan,
Jawın jawdı tınbastan,
Jasıl shópler hól boldı,
Say-salalar sel boldı.

Jaylaw betke shaptım men,
Buzawımdı taptım men,
Ákelip tez awılğa,
Panalattım jawınnan.

Jawın tındı, kún kúldi,
Buzawım bir silkindi,
Sheship edim qazıqtan,
Oynaqlap ketti jariqqqa...

T. Matmuratov

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Sizler buzaw bağasız ba?

Naqıl-maqallar

Miynet túbi ráhát,
Ekewi de barabar.

Miynettiń kózin tapqan,
Baxıttıń ózin tabadı.

Jalqaw óz úyine ózi qonaq,
Jalqaw qarap otırıp sharshaydı,
Erinshek etegine súrinedi.

Qoylar menen iytler

Shopanlar qoylardı dalaǵa aydadı. Shopanlar menen birge iytler de erip ketti. Qoylar kóp edi. Olardı iymek shaqlı, uzın buyra júnli úlken qoshqar baslap kiyatır.

Jol boyına tınısh kiyatır edi. Biraq, dalaǵa kelgennen soń jayılp, hár túrli shóplerdi jep toyıp alıp, ján-jaqqa qasha basladı. Shopanlar qoylardıń izinen juwırdı. Olardı bir jerge jıynaǵısı kelip edi. Biraq, qoylar olardı tıńlamadı. Bunnan soń

shopanlar iytlerdi shaqırdı. Iytler qashqan qoylarǵa topıldı hám shawlap úrdı. Qoylar iytlerden úrkip tezirek padaǵa juwırdı.

Túnde shopanlar dalada qonıp qaldı. Olar ot jaqtı hám ottıń túbinde otırdı, tamaq jedi, sóylesti. Iytler olardıń qatarında jattı.

Tún ortasında qoy úyirine qasqır jasırınıp kelip, bir qoydı alıp ketpekshi boldı. Qasqır aqırınlap kiyatır edi. Biraq, iytler onı sezip qaldı hám qasqırdı quwıp jiberdi.

(«Úy haywanları» kitabınan)

1. Gúrrińdi oqıp, mazmunın sóylep beriń.
2. Sizlerdiń úylerińizde iyt bar ma?

Men atamday bolajaqpan

Jap boyında qatar gújim,
Bir jaǵında ósken júzim,
Ekken bunı atam biziń,
Men atamday bolajaqpan.

Sayasınan lázzet tapqan,
Miywasınıń dámin tatqan,

Atama kóp algıs aytqan,
Men de algıs alajaqpan.

Sheber diyqan bolğan atam,
Jer qádirin bilgen atam,
Miyнет etseń súyer Watan,
Men de diyqan bolajaqpan.

S. Abbazov

Qosıqtı yadlap alıń.

Miyнет Qaharmanı

Iske kirirken kúnnen baslap óziniń súyikli jumısına pútkilley berilgen Jaqsımurat Aydanıyazovtıń baylanıs bólimindegi xızmeti xalıqqa tanıla basladı. Ol qaysı telefon bolsa da, ońlawğa barsa, demde tetigin tawıp sóyletip jiberedi. Oğan qosımsha hár bir shań araқтаğı radionı dúzetiw, kóbinese Jaqsımuratqa tapsırıladı.

«Erinbegen etikshi bolar» deydi xalıq. Qay iste de erinbeseń barlıq ıqlas-intańdı jum-sasań tilge alınasań, kópshiliktiń algısına bóleneseń.

Sóylesip otırǵanımızda ol maǵan:

— Shákirtlerim kóp, birazınıń atları da yadıma túspey otır. Áweli montyor bolıp islep, sońınan baylanıs boyınsha arnawlı oqıw orınların pitkerip, injenerlik qánigelikti iyelegenleri de bir talay, — dedi maqtanışlı.

Bir kásipte qırıq jıldan berli islep kiyatırǵan baylanıs tarawınıń belgili mamanı Jaqsımurat Aydaniyazov jumıstaǵı tapsırmalardı óz waqtında orınlawǵa eriskeni ushın «Miyнет Qaharmanı» ataǵın aldı.

Qaharmannıń erjetken qızları menen balaları da ózleriniń qálegen kásiplerinde miynet etip atır. Jaqsımurattıń ómir jolı, onıń elewli erlikleri áwladlardan-áwladlarǵa ayta júrgendey úlgi.

K. Nazbergenov

1. Gúrrińdi tásirli etip oqıń.
2. Gúrrińniń mazmunın sóylep beriń.

ERTEKLER

Túlki menen eshki

Bir túlki jolda baratırıp, bilmesten qudıqqa túsip ketti. Bir jaqsı jeri, qudıqta suw az eken. Qudıq tereń emes eken. Solay bolsa da, túlkiniń onnan shıǵıwı múmkin bolmadı. Qudıqtıń janında bir eshki suw ishpekshi bolıp, suw izlep júrgen eken. Eshki qudıqtıń ishindegi túlkini kórdi. Onnan:

— Ne qılıp tursań? — dep soradı.

— Kún kútá ıssı, bul jerge túsip, suw ishıp, dem alıp otırıppan, — dedi túlki.

— Men de ıssıdan biyzar bolıp, suw izlep júrippen, — dedi eshki.

— Kel, bul jerge tús, toyǵanıńsha ish, bul jerde ház eteseń — dedi túlki.

Eshki qudıqqa sekirip tústi. Túlki bunnan paydalanıp, eshkiniń shaqına tez ǵana mindi de, joqarı shıǵıp qutıldı. Eshki qudıqtan shıǵarıwdı túlkiden sorandı. Túlki:

— Seniń saqalıń quraqım aqlıń bolsa edi, sen qudıqqa túspesten burın shıǵa jaǵıńdı

da oylağan bolap ediń, — dep óz jolına kete berdi.

Iyesi eshkini izlep júrip, mańırağan sestin esitip, qudıqtan tawıp aldı. Shaqınan tartıp shıǵardı. Bunnan soń eshkini dalaǵa jiber-mesten, baylap qoydı.

1. Túlki qudıqqa qalay tústi?
2. Eshki bul jerge nege kelgen edi?
3. Túlki eshkini qalay aldadı?
4. Eshkini qudıqtan kim shıǵarıp aldı?

Quw qoraz

Bóribay degen balanıń qızıl reńli, uzın bel, oraq kekilli bir qorazı bolıptı. Ol hámme tawıqtı baslap júredi eken. Olar kóbirek shóp-shardıń arasında bolıp, qurt-qumırsqalardı uslap jeydi. Ózi júdá hiyleker bolǵanlıqtan, hesh adam uslay almaydı eken. Keshte basqa tawıqlarǵa qosılmay, esiktiń aldındaǵı jiydeniń shaqasına qonaqlap shıǵadı. Sonıń ushın Bóribay onı quw qoraz dep ataptı.

Bir kúni tamaq izlep júrgen túlki tańniń aldında jiydeniń shaqasında qonaqlap turǵan

qorazdı kórip qalıptı da: — «Kókten tilep júrgenimdi jerden bergenine qara!» — dep quwanıp, onıń jerge túsiwin kútipti. Qoraz uyqısınan oyanıp tómen qarasa, tórende ań lıp turǵan túlkini kórip qalıptı.

— Ha, bul sum túlki meni ańlıp turǵan eken. Tómenge tússem uslap jeydi. Joq, seniń qolińa ańsatlıq penen túspepen. Seniń awlap júrgeniń basqa shıǵar, — dep quw qoraz tómen túspewge qarar etipti.

Olar bir-birin kópke shekem ańlıptı. Tań atıp, kún shıǵıptı. Sáske bolıptı. Sonda quw qorazdıń quwlıǵı tutıp, kútilmegen jerde qanatların qaǵıp, shaqıra baslaptı.

— Ğo, ğo, ğo, ğoq!

— Saǵan ne boldı dostım? Sen nege bunshama kewilliseń? — dep soraptı túlki.

— Sáske boldı, meniń xojayınım endi sáskeligimdi alıp kelip beredi, — deпти quw qoraz.

— Xojayınıń kim? — deпти túlki.

— Kim bolatuǵın edi. Xojayınım ańshı. Onıń miltıǵı bar. Ol maǵan sáskeligimdi alıp kelip, keyninen túlki awlawǵa shıǵadı, —

deпти quw qoraz. Sáske bolıp qalǵanı durıs eken, men de barıp sáskeligimdi ishpesem bolmas, — dep túlki qashıp ketedi.

Quw qoraz óziniń hiylesi menen ólimnen aman qalıptı.

J. Seytnazarov

Duzaqshı ǵarrı

Burıńǵı zamanda bir ǵarrı bar eken, duzaq salıp, ań awlap júredi eken. Sol toǵayda ǵarrınıń qorqatuǵın bir túlkisi bar eken, shınında ǵarrı kúta qorqaq ǵarrı eken.

Kúnlerdiń bir kúnde duzaq salıp júirse, ǵarrınıń qasına úsh dáw keledi. Duzaqshı ǵarrınıń qorqıp zárresi qalmaydı.

Dáwler:

— Ne qılıp júrgen ǵarrısań? — deydi.

— Men usı toǵaydıń xojayınıman, — dep juwap beripti ǵarrı. Dáwler duzaqshı ǵarrınıń úyine baradı, barıp otırǵannan keyin ǵarrı kempirine:

— Kempir, tamaq as, — deydi, kempir úndemeydi. Birazdan keyin taǵı da «Kempir, tamaq as» deydi. Kempir:

— Ne asaman, úyde heshteńe joq, — deydi. Sonda ǵarrı turıp:

— Tórdegi dáwdiń tósin as, sandıqtaǵı dáwdiń basın as, mina dáwdiń ózin as, eń jetpese esiktegi dáwdiń basın qosıp as, — deydi. Sol waqıtta dáwler qorıqqanınan shańaraqtı moynına ildire qashadı. Qashıp baratırsa aldınan bir túlki shıǵadı. Ol dáwlerge:

— Qayda qashıp baratırsız, bunsha entigip, — deydi.

— Bizler bir ǵarrıdan qorqıp kiyatırmız, — deydi. Sonda túlki:

— Sol qorqaq ǵarrıdan qorqıp kiyatırǵanıńız ba? Júriń, birge barayıq, ol júda qorqaq ǵarrı ǵoy, — deydi.

— Joq, bizler barıwǵa qorqamız, — deydi dáwler.

— Olay bolsa úshewiń de meniń quyırığıma asılıń — deydi túlki. Sóytip, úshewi túlkiniń quyırığınan uslap, duzaqshı ǵarrınıń úyine qaytıp baradı. Olar jaqınlap kele bergende ǵarrı úyinen shıǵıp:

— Sen túlki, ákeńdegi sonsha qarız ushın úsh dáwdi bergen menen qutıla almaysañ — dep, táp bergende dáwler túlkiniń quyırığınan súyrey jóneydi. Túlkini sheńgelden-sheńgelge, toǵaydan-

tóǵayǵa súyreydi. Túlki óler halǵa kelgende zordan qutılıp qaladı.

Bir kúni túlkiniń qattı ızası kelip, duzaqshı ǵarrınıń úyine keledi. Ǵarrıǵa qáhár lenip:

— Seniń bul qılǵan qorlıǵına men shıdamayman, seniń bergen ıza-qorlıǵıń ushın seni jeymen, — dep ǵarrını jewge qolaylasıp atırǵanda, duzaqshı ǵarrınıń ishi juǵır ete qaladı. Túlki «bul ne?...» dep soraydı.

Sonda ǵarrı:

— Ótken jılı qattı qáste bolıp awırıp edim, sonda táwip em bolsın dep eki kúshikti jutqızıp edi, sol házir úlken iyt boldı, sol shıǵaman dep atırǵan shıǵar, — deydi. Sol waqıtta túlkiniń janı qalmaq qorqıp ǵarrıǵa:

— Iytlerdi ishińnen shıǵara kórme, ishi qurǵırınıńdı qattı qısıńqırıp tur, — dep qashıp ketedi.

Ertekti oqıp, mazmunın sóylep beriń.

Bóri menen iyt

Bir bóri menen iyt ekewi bir kúni ushırasıp qalıp sóylesipti. Bóri júdá arıq, júnleri sabalaq-sabalaq, zordan sóyley alatuǵın halı bar eken. Iyt bolsa birewdiń tárbiyasında

bolğan, ózi semiz, kózleri masaladay janıp, júnleri jiltıldap turadı eken. Bulardıń arasındaǵı sóz de sol bóriniń arıqlıǵı menen iyttiń semizligi haqqında boladı.

Iyt bórige qarap: — Sen óziń ğayratıń bar hám shaqqansań, tisleriń ótkir, ne sebepten bunshelli arıq boldıń? — dese, bóri: — Jurt saq, ańlıp alayın dep turǵan ańıńdı da aldırmaıdı, qayta izińe túsip quwadı, zordan qutılasań, ara-tura birewin ala qoysań, qızıl tumsıq bolǵanda ayırıp aladı. Solay etip, kúnde quwǵıńǵa túsip, awızǵa maza bergendey bir tamaqqa jarımay súrginniń ishinde júrmen. Sonda men arıq bolmay kim arıq bolsın. Al, sen qalay semiz bóldiń? — deydi ol iytkе.

— Birewdiń esigindemen, ózi ne jese, maǵan sonı beredi. Tamaǵım toq, qayǵım joq, men semiz bolmay kim semiz bolsın, — deydi iyt.

— Sen óytip oǵan ne xızmet qılasań?

— Tek esigin qorıyman, basqa qılar isim joq.

— Men qorısam maǵan da tamaq bere me eken?

— Beredi, seni kórgende iyt teń kele

almas, paydań kóp tiyer, qayta saǵan kóp berer.

— Olay bolsa meni de alıp bar? — deydi bóri.

— Jaqsı, birge júre ǵoy. — Birge júretuǵın bolıp jaqın kelip qarasa, iyttiń moynında qarǵısı bar eken. Sonda bóri:

— Moynıńdaǵı ne?

— Qarǵı.

— Onı ne qıladı?

— Kúndiz baylap qoyıp, túnde ǵana bosatadı.

— Bántte turıp, bende bolıp semiz bolǵansha, óz ayaǵımda arqayın júrip, arıq bolǵanım abzal, — dep bóri óz jónine ketedi. Biraq, kóp uzamay ashtan ólipti.

Túlki menen qoyannıń quyırq almasıwı

Burın túlkiniń quyırǵı joq bolǵan. Qasqır menen túlki bir kúni urısıp qalıptı. Qasqır qayda bolsa da túlkiniń izinen ańlıp, keyninen qalmaptı. Jolda uslap alıp talay beripti. Inin jasıra almaǵan túlki awır azap shegipti.

Bir kúni qasqır taǵı da túlkiniń izine túsipti. Túlki qashıp barıp inine tıǵılıptı. Sol waqıtta qasqır da jetip kelip túlkiniń

inin qaza baslaptı. Usınday qáwiptiń aldın alıwdı oylaǵan túlki ininen eki awız ashqan eken. Qasqır inniń bir awzın qazıp atırǵanda, túlki ekinshi awzınan bildirmey sırtqa shıǵıp ketipti.

Sol qashıwı menen qalıń toǵayǵa kelip tıǵıladı. Ol toǵaydıń ishinde jayılp júrgen qoyanǵa jolıǵadı. Ol zamanda qoyannıń quyırığı shubatılǵan uzın bolǵan eken. Onıń sol uzın quyırığı jawın jawǵanda qattı juwırıwına kesent berip, adımın ashtırmaydı eken.

Túlki toǵayda uzın quyırığı bılǵańlap júrgen qoyandı uslap alıptı. Solay etip, oǵan jańa awız sala bergende, qoyan zar eńirep jılap jiberipti.

— Túlkijan, meni óltirme?

Mına úlken sulıw quyırığımdı saǵan bereyin. Kórdiń be qanday sulıw! Saǵan dım jarasadı, — depti.

Bılǵańlaǵan quyırıqqa túlki de qızıǵıp qalıptı. Sipse qusaǵan mına quyırıq penen keynimde qalǵan izimdi óshirip kete beriwime de boladı eken. Sonda qasqır da, basqa quwǵınshılar da izimnen adasıp qalмай ma, dep oylaptı. Usı maqset penen:

— Onda ákel quyırǵındı, — dep qoyannıń shártine kónipti. Qoyan bılǵańlaǵan óziniń quyırǵın túlkige beripti. Túlki óziniń oymaqtay quyırǵın julıp taslap, qoyannıń quyırǵın ózine alıptı. Solay etip, uzın quyırǵın bılǵańlatıp kete beripti. Qoyan Túlkiniń taslap ketken alaqańday quyırǵına iye bolıp qalıptı. Nátiyjede, qoyan menen túlki quyırılardıń almasıptı.

«*Jetkinshek*» gazetasınan

1. Túlki qasqırdan qalay qutıldı?
2. Qoyan túlkini qalay aldadı?
3. Túlki qoyannıń quyırǵın ne ushın aldı?

Ataǵa húrmet

Burıńǵı ótken zamanda bir kisiniń úsh balası bolıptı.

Bir kúni olardıń úyine atasınıń jaqın dostı miymanǵa kelipti. Olar sóylesip otırıp, miyman óz balalarınıń aytqanın tıńlamaytuǵınlıǵın aytıp nalıptı. Al, úy iyesi kerisinshe, balaların maqtap, balaların hár bir aytqan sózimdi jerde qaldırmaydı, dárhal orınlaydı dep maqtanıptı.

Ol sózin dálillemekshi bolıp, úlken ulı Ikramdı shaqırıptı hám tamnıń basındaǵı morını tazalap taslawdı buyırıptı. Úlken ulı:

— Ata, házir meniń jumıslarım kóp, bul jumıstı Abrarǵa tapsırıń, — dep ketip qalıptı. Atası qısınıspaǵa túsipti hám ortanshı ulı Abrardı shaqırıptı. Ol da atasınıń aytqanın qılmaptı. «Eń kishkene, genjetayım Omar meniń sózimdi jıqpaydı», degen atasınıń sońǵı úmiti de pushqa shıǵıptı. Omar da atasınıń aytqanın orınlamaptı.

Sonda miyman mıyǵınan kúlip:

— Dostım, seniń de balalarıń aytqanlarıń dı tıńlamaydı eken ǵoy, — deпти.

Miyman qonaq asın jep bolıp qaytıwǵa ıńǵaylasıptı. Dalaǵa shıqsa úsh bala tamnıń basına kim minetuǵınlıǵın kelise almay jánjellesip atırǵan eken. Sonda miyman ne ushın bular atasınıń aytqanların waqtında orınlamay endi úshewi de sol jumıstı islew ushın talasıp atırǵanına hayran qalıptı. Bunıń sebebi, atası úyinde otırǵanında balaları onnan joqarı kóterilip, tamnıń basına shıqsa ataǵa húrmetsizlik etken bolıp esaplanadı eken. Sol ushın da balaları atası úyinde otırǵanında onıń buyırǵan isin isley almaǵan eken.

Miyman waqıyanıń tórkinin túsinip, atasın húrmetlegen balalarǵa tásiyin qalıptı.

Hiyleker qoraz

(xalıq ertegi)

Burıngı ótken zamanda bir qoraz aǵashtıń basında tań ala gewgimde shaqırıp turǵan eken. Bunıń dawısın bir saǵal esitip, qorazdıń qasına kelipti:

— Haw, qoraz jora, siz erte turıp qıy-qıwlap kimlerdi shaqırıp turıpsız? — depti qorazǵa saǵal. Sonda qoraz:

— Joldaslarımdı awqamlasıp jumıs islewge shaqırıp atırman — depti.

— Olay bolsa, tómenge tús, ekewimiz birge joldas bolıp barayıq — depti saǵal qorazǵa.

— Házir meniń jerge túsiwge qolım tiymeydi. Usı shaqırım menen uyqıda jatqan joldaslarımdı oyatım kerek. Eger senińde awqamǵa qosılıp, jumıs islegiń kelse, anaw aldında kóringen jaydıń qasında basshımız tawıqlardı kútip otır. Sen de sol jerge baraber. Men de siziń izińizden baraman depti. Saǵal qorazdıń siltewine quwanıp: «Kóp tawıqtıń ústinen shıǵatuǵın boldım» — degen úmit penen qorazdıń siltegen jerine baradı. Saǵal tawıqlardıń qasında shońqayıp otırǵan bir tazını kórip, birden tapıraqlap qashıptı. Saǵaldıń qashıp

baratırǵanın kórgen tazı bas salıp quwıp, saǵaldı tutıp alıptı. Sonda saǵal tazıǵa:

— Bir awız aytatuǵın arzım bar, — depti.

— Arzıń bolsa tez ayt! — dep tazı saǵaldı jazdıriptı.

— Meni mına qońsıńızdıń qorazı keshe aw-qamlasıp jumıs islewge shaqırıp edi. Qorazǵa xabarlassam, sen kóp keshigip qalıpsañ, basshı-mızǵa tezirek jet, — dedi. Sonıń menen asıǵıp kiyatırǵanım edi, iymanlı bolǵaysız, meni jiberińiz, — dep jalınıptı. Sonda tazı saǵalǵa:

— Sizdi jibergen qorazǵa raxmet, meniń tóse-gimniń tozıp júrgenin bilip, sizdi bizge jibergen eken. Sol tawıqlardı bárha qorǵap júriwshi basshısı biz bolamız, — dep saǵaldıń bel omırtqasın úzip, onı óltirip, terisin tósek etip alǵan eken. Hiyleker qorazǵa hám tazıǵa tawıqlardıń bári de raxmet aytıptı.

Gedey hám danıshpan

Burıńǵı ótken zamanda bir gedey bolıptı. Sol gedeydiń ákesinen qalǵan jalǵız ǵana sıyırını hám ılashıǵı bolǵan eken. Gedey sıyırına mehir menen qarap, hár kúni onı

jaylawğa jiberedi. Sıyırı bolsa kesh bolıwdan úyine qayıtıp keledi eken.

Bir kúnleri gedeydiń sıyırı úyine qayıtıp kelmepti. Gedey túni menen awıldı aylanıp sıyırın izlep shıǵıptı. Tań da atıptı. Hesh bir nátiyje shıqpaǵanlıqtan aqırı qońsı awıl- daǵı bir danışpan adamǵa barıp, waqıyanı túsindiripti. Danışpan gedeydiń sózlerin esitip bolıp, oǵan bılay deпти:

— Tań azanda úlken dóńlik taman jol al, aldıńnan eki jolawshı shıǵadı. Olardan hasla malıńdı sorama. Onnan soń jolıńnan bir jolawshı shıǵadı, onnan sıyırıńdı sora, ol sıyırıńniń qay jerde ekenligin aytadı. Biraq ta, «sıyırıńniń birewi óli, al birewi tiri» — deпти. Sonda gedey: «sıyırım birew bolsa, qalayınsha onıń birewi tiri, birewi óli bolıwı múmkin?» — dep kóp oylanıptı.

Erteńine gedey tań azanda «táwekel» dep jolǵa shıǵıptı. Úyiniń shıǵıs tárepinde burın- nan qalǵan úlken dóńlik tárepke jol alıptı. Biraz waqıttan keyin, aldınan danışpan ayt- qanday eki jolawshı shıǵıptı. Gedey olardan sıyırın soramaptı hám jolın dawam etipti.

Aradan az ǵana waqıt óter-ótpesten aldınan bir jolawshı shıǵıptı. Jolawshıdan sıyırın kór-gen, kórmegenligin sorasa, jolawshı gedeyge bılay depti: — Mına dońliktiń artında bir sıyırdı kórdim, qasında buzawı bar, — depti. Gedey barıp qarasa ırasında da sıyırınıń qap-talında tuwǵan buzawı ólip jatırǵan eken. Sol waqıtta ǵana gedey danıshpan kisiniń sózleriniń durıslıǵına isenipti. Sol waqıyadan keyin danıshpan danalardıń danası retinde xalıq arasında ańızǵa aylanıptı.

**9-MAY — ESKE TÚSIRIW HÁM
QÁDIRLEW KÚNI!**

— Búgin 9-may. Bul kún — eske túsiriw hám qádirlew kúni! Bir mın toǵız júz qırırq birinshi jılı nemis-fashist basqınshıları biziń elimizge urıs ashtı. Kóp jerlerimizdi basıp aldı. Qala, awıl, mektep, zavod, fabrikalarımızdı qıyrattı. Balalar menen úlkenlerdi, ata-analarımızdı atıp óltirdi.

Armiyamız xalıq quwatlawı astında elimizdiń azatlıǵı ushın dushpanǵa qarsı gúreske atlandı. Dushpan tárepinen basıp alınǵan jerler azat etildi. Bir mın toǵız júz qırırq besinshi jıldıń 9-mayında nemis-fashist basqınshıların jeńip shıqtıq. Bul urısta kishkene balalar da teńi-tayı joq batırılıq kórsetti. Búgin biz urısta qaytı bolǵanlardı eske alamız.

1. 9-may qanday kún?
2. Ekinshi jer júzilik urısqa qatnasqan qaharmanlardan kimlerdi bilesiz?

Belgisiz jawınger qábiri

Onı hesh kim bilmeydi,
Erligi biraq ólmeydi,

Qábiriniń ústinde,
Mańgilik otı sónbeydi,

Ziyaratlaydı kóp adam,
Qábiriniń basında.
Úlken kishi iyilip,
Qamsıǵıp qayǵı jasına,

Tiri gúller dástesi,
Kelip tur kúnde jıyılıp,
Ruwxına batırdıń,
Turganday máńgi sıyınıp.

J. Qayırbaev

Qosıqtı kórkemlep oqıń.

Men urıstı kórgenmen

Men urıstı kórgenmen doslar,
Bóbek bolıp jatsam da besikte,
Muń-qayǵıda apam da bozlar,
Háyyiwi de tolǵan hásiretke.

Men urıstı kórgenmen doslar,
Oq dawısınan bolsam da alıs,

Azapların kóp kórdi kózler,
Júreklerde ornadı nalışh.

Men urıstı kórdim usılay,
Ashlıq otı jalmadı jurttı,
Aza tutqan hár úyde «way-way»,
Ezildirip jardı qulaqtı.

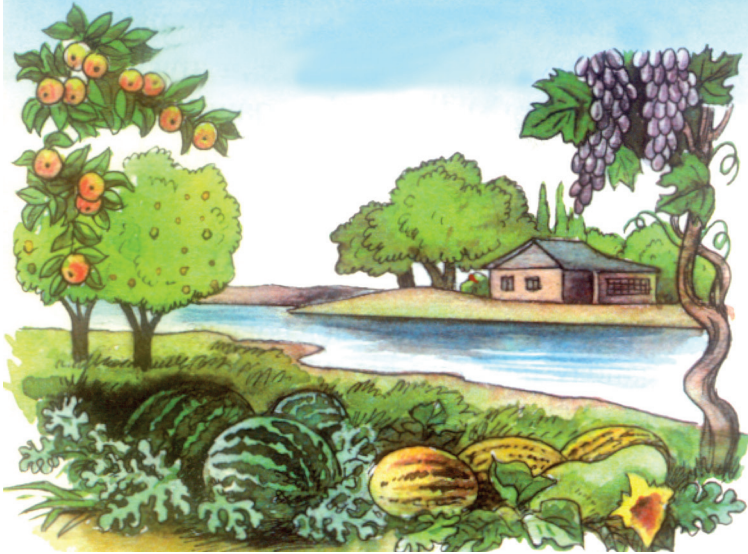
Bala bolıp oynaw ornına,
Azıq ushın jiyde tergenbiz,
Erkelemey apa bawırında,
Kún uzaqqa miynet etkenbiz.

Balalıgımda ótse de urıs,
Iz qaldırıp ketti mudamı,
Házir jaqsı qursaқта turmıs,
Kóz aldımda turar udayı.

G. Nurillaeva

1. Qosıqtı tásirli etip oqıń.
2. Qosıqtıń mazmunın túsinip alıń.

JAZ — ÓTEDI SAZ

Jaz máwsimi (úzindi)

Jaz máwsimin kórseń qalmas ármanıń,
Jemislerdiń baqshalarda turǵanın,
Kórgen adam ishpey-jemey toyadı,
Arpa, jazlıq, aq biydaydıń qırmanın.

Uzaqtan kóriner biyik shınarlar,
Ánjir, badam, piste, alma, ánarlar,
Qol uzatıp, úzip alıp miyweni,
Salıp tur awzına jemis qurmalar.

Qara tal, aq terek, nárwan aq talım,
Tartıp tur sayası jáhán samalın.
Torsıldap astına túsip turıptı,
Solqım júzim, erik penen shabdalım.

Aq paxta aǵartıp saldı gúl-gumsha,
Aq qızılǵa dóner paxta bolǵansha.
Ǵarbiz targıllandı, pisti qawınlar,
Qawınlar tor basıp, shıqtı jambılsha.

A. Dabilov

1. Jaz kúnleri qanday ózgerisler boladı?
2. Jazda qanday miyweler pisedi?
3. Sizlerdiń mektep qaptalı jerińizde qanday miyweler bar?

Tay

Tay, tay, tay eken,
Otláǵanı say eken.
Mańlaydaǵı qasqası,
Aynımaǵan ay eken.

Taylar ele jas eken,
Boyları da pás eken.
Argımaq shapqan ház eken,
Minip shapqan ház eken.

Tay, tay, tay eken,
Tayğa jaylaw jay eken,
Shapqılasqan taylarğa,
Awılımız bay eken.

Taylar házir tağasız,
Ósse tağa qağamız,
Qanazat at bolğansha,
Álpeshleyimiz, bağamız.

Sh. Seytov

Qosıqtı yadlap alıń.

Pillekeshler

Nawqan qurtlardıń kók-kóńbek tut japıraqların pıtır-pıtır etkizip jep atırğanın kórseń dıqqatıńızdı awdaradı. Awıldıń qasında paxta atızlarınıń dógereginde uzınına ketken salmalar bar. Usı salmalardıń eki boyına tut ağashları egilgen. Olardıń jasıl japıraqları kózińdi qızdırıp, miynet etiwge ıqlasıńdı arttıradı. Bul jerge hár kúni jas pillekeshler keledi.

Apa, mine endi jazgı demalıs baslandı. Sağan qalay kómek bersem eken? — dedi

Jumagúl apasına. Qızınıń bul sózin esitken Jańıl apay oylanıp turdı da:

— Onday bolsa bárekella shıraǵım, suw ákelerseń, mal jayǵastırarsań, qáleseń, anaw nawqan qurtlarına tut japıraqların julısarsań, — dedi.

Jumagúldiń apasınan kútkeni de usı edi. Ol sol kúnnen baslap Jańıl apay jumıstan kelgenshe úy jumıslarınıń hámmesin tap-tuynaqtay etip islep qoyatuǵın boldı. Jumagúl ásirese nawqan qurtların tárbiyalawǵa qızıǵıp qaldı. Ol óziniń qurdası Roza menen nawqan qurtlarına japıraq áketiwge keldi. Bir máhálde Jumagúl qasındaǵı tut japıraqların alıp júrgen Rozaǵa:

— Sen qatıńqırap ketken japıraqlardı alma, — dedi.

— Ol jaǵın men de bilemen. Nawqan qurtlardıń awqatlanıwına zıyanı tiyedi, — dep onıń sózin maqulladı. Ol kúnine 4-5 ret tut japıraqların julıp ákeledi. Úyde nawqan qurtlardı waqtında awqatlandırıp, jaydıń hawasın ózgertip, jaydı tazalap turıwǵa kó-

mek beredi. Qurtlar iygennen keyin, olardı terip jıynawǵa járdemlesedi. Onıń bunday xızmetine ata-anası da súysinedi. Mine usılay etip Jumagúl óz anasına járdem berdi.

«*Jetkinshek*» gazetasınan

1. Jumagúl apasına ne dedi?
2. Apası oǵan ne ayttı?
3. Jumagúl apasına qanday járdem berdi?
4. Sizler ata-anańızǵa qanday járdem bere-sizler?

Jumbaq

Hámmege belgili jániwar,
Jeytuǵın bir talı bar,
Sonıń menen toyınıp,
Ústine jipek oranar.

Paxta

Qaraqalpaqstan eli — paxtanıń káni. Mámleketimizge paxta zúráátin qansha bersek, mámleketimiz sonsha abadan, xalqımız qurǵın boladı. Húkimetimiz paxtakeshlerimizge úlken

járdem bermekte. Sonlıqtan, Qaraqalpaqstannıń paxtakeshleri paxta zúráátin arttıırıwǵa barlıq kúsh-jigerin salmaqta.

Paxtakeshlerimiz saylandı sort shigit egedi. Paxta kógerip shıǵıwı menen-aq, tárbiya isin baslaydı. Paxta atızları jabayı shópten tazalanadı. 4-5 mártebe kultivaciyalaw tárbiyası júrgiziledi, azıqlandırıladı hám birneshe mártebe suwǵarıladı. Paxta dáslep ǵumshalap, sońınan ǵúlleydi. Ǵúli aq, qızıl, sarı túste boladı. Ǵórekler ashılǵannan keyin, paxtanı teriw kútá kewilli boladı. Paxtanı mashina menen de teremiz.

1. Qaraqalpaqstanda kóbinese ne egiledi?
2. Paxtadan mol zúráát alıw ushın qanday tárbiya beriledi?

Jaz keldi

Taǵı biziń ellerge,
Altın jaz keldi,
Dáryalarǵa, kóllerge
Qashshan ǵaz keldi.

Kanallarda náwpir suw,
Aǵar japlarǵa,
Torańǵıllar uwda-shuw,
Bijnaǵan ǵarǵa.

Qırlar tolıp sheshekke,
Ańqıydı juwsan,
Shontańlasqan gójekler,
Tuttırmas quwsań.

Sonlıqtan biz quwmaymız,
Shatır quramız,
Móldir kóldiń boyına,
Qarmaq salamız.

Sh. Seyitov

Qosıqtı kórkemlep oqıń.

Ǵazdıń palapanı

Kún ısınıp jaz kelgende,
Jerdiń beti qulpı dóndi.
Usı kúnleri Baltabay,
«Erkin»niń boyına keldi.

Ámiwden aqqan suw menen,
«Erkin»niń suwı da tasqan.
Jaǵadaǵı oypatlıqtı,
Xosh iyisli kókler basqan.

Sayran etken gúl ústinde,
Ushıp-qonıp gúbelekler.
Japıraqları qayshıday,
Kórinedi kók súyrikler.

Bes qarmaqtı qurıp boldı,
Sapların baylap jaǵaǵa.
Órden ıǵıp kiyatırǵan,
Kózi tústi bir qaraǵa.

Ne ekenin jańa bildi,
Palapan eken kóringen.
Jalqız ózi kiyatır,
Toparınan ol bólingen.

Qosıqtı kórkemlep oqıń.

Klastan tıs oqıw ushın qosımsha materiallar

Asqabaq

Jaqsı iske talpınǵan,
Tereń urdım ketpenin,
Shıqtı búgin aldımnan,
Zor tárbiya etkenim.

Órmeledi qol jayıp,
Gúl shıǵardı altınday,
Túyneq saldı ájayıp,
Boldı buǵan kewlim jay.

Názer salıp qarasam,
Digirmanday qaramıń,
Mútájine jaraysań,
Asqabaǵım adamnıń.

Jerdiń bergen sıyı bul,
Toldı úydiń qazanı,
Jegim kelse kespe mol,
Til úyirer mazalı.

X. Saparov

1. Qosıqtı kórkemlep oqıń.
2. Sızler asqabaq ektińiz be?

Ójetlik

Sızba deseń diywalǵa,
Bajıraytıp sızadı.
Jazba deseń kitapqa,
Úykeńkirep jazadı.

Jubat deseń úkeńdi,
Qayta urıp qashadı.
Jawıp kel deseń esikti,
Ańqaytıp qayta ashadı.

Jıynatsań shashqan otındı,
Jol boyına shashadı.
Júrme deseń batpaqtan,
Qoyıw jerin basadı.

Tıńlamadı aytqandı,
Ójetlenip bir kúni.
Qolına alıp baltanı,
Dáryadan oydı úkini.

Qaqsap jatqan qalıń muz,
Oyılmadı juwıqta.
Sırǵanap ketip ay balta,
Otırdı kelip to bıqqa.

Balta kesip ayađın,
Bir ay júrdi emletip.
Endi bildim dedi ol, —
Payda emes eken ójetlik.

A. Ábdimuratov

1. Qosıqtı oqıp shıđıń, mazmunın sóylep beriń.
2. Ójetlik payda bere me?

Eki qızdıń dawı

Dilbar menen Gúlistan,
Apa-sińli tuwısqan.
Qashan kórseń ekewi,
Urısqanı-urısqan.

Ortağa sawal taslanar:

— Tazalar kim asxana?

Sen isle de, men isle,

Sonnan aytıs baslanar.

— Úydi keshe men jıydım,

Gúlge suwdı men quydım,—

Dep doq urar Gúlistan,—

Erkesimiseń sen úydiń.

— Tawıqqa kim jem salğan,

Qozıǵa kim ot orǵan, —

Dep daw salar Dilbar da:

— Men be qarap otırǵan?

Tıńlasań durıs bári de,

Ya úyrengeń kári me?

Bilmedim sózi eki qızdıń,

Bir-birine dári me?

K. Ernazarov

1. Qosıqtı oqıp, qızlardıń ne tuwralı dawlasqanın sóylep beriń.
2. Qızlardıń isi durıs pa?
3. Sizler úyde ne jumıs isleysiz?

Quslardıń paydası

Awılıımızda baǵlar kóp edi. Olar bir-birine jaqın jaylasqan. Báhár keliwi menen baǵlardaǵı miywe aǵashları jasıl túske enip, burınǵıdan da beter baǵdıń kórki shıraylanıp, sarı-ala, aq-qızıl gúllerge tolıp turadı. Usınday waqıtlarda baǵlar ishinde bir shaqadan ekinshi shaqaǵa ushıp-qonıp sayrap júrgen quslar da oǵada kóp boladı.

Al, jazda bolsa, miywe aǵashlarında, japıraqlardıń arasınan anıq kórinip turatuǵın almalar, almurtlar, ánjirler kózińniń otın alatuǵın edi.

Quslar bolsa aǵashlarǵa, miywelerge zıyan keltiretuǵın qurt-qumırsqalardı jeytuǵın edi.

Baǵlardaǵı miywe aǵashlarına ayırım quslar uya salıp, palapan shıǵaratuǵın edi.

Bir kúnleri dógerek-átiraptaǵı balalar baǵdıń ishine kirip, quslardıń uyaların buzdı. Sonlıqtan, quslar bezip, bul baǵlardı taslap ketti. Gúz waqtı boldı, keyin qıs boldı. Taǵı báhár baslandı. Biraq, baǵlardıń ishinde burınǵıday sayraǵan quslardıń sestisi esitilmedi. Baǵlardıń ishi tım-tırıs bolıp qal-

dı. Ağashlarǵa zıyan tiygizetuǵın qurt-qumırsqalar, hár qıylı shıbın-shirkeyler de kóbeydi. Olar áste-aqırın ağashlardıń japıraqların jewge kiristi. Bunıń kesirinen geypara ağashlar quwrap qaldı.

Keyin mektepte muǵallım balalarǵa quslardıń uyalarına tiymew ushın quslarǵa ağashtan uya soǵıwdı tapsırdı. Balalar ózleri qutıshadan soqqan uyaların hár bir daraqqa jaqsılap ornalastırdı. Keyin heshkim quslarǵa zıyan keltirmeytuǵın boldı.

1. Quslardıń baǵqa qanday paydası bar?
2. Balalar quslardıń uyasın buzǵanı durıs pa?
3. Muǵallım balalarǵa ne ayttı?
4. Gúrrińdi oqıp, mazmunın sóylep beriń.

Etikshiniń qosıǵı

(bala tilinen)

Etikshimen — ustaman,
Qolǵa balǵa uslaǵan,
Jaqsı etip tigemen,
Biraq, meni qıstamań.

Shegeni berik qaǵaman,
Hámmeńizge jaǵaman,

Etik, mási, botinka,
Tufli buyırtpa alaman.

Qáne, tufli, etigiń,
Jamap kemis-ketigin,
Gónergendi jańartıw,
Meniń súygen kásibim.

Mult ketpeydi tigisten,
Qaqıramas shegemnen,
Qáwipsinbeysiz men tiksem,
Jawın, batpaq degennen.

Tigemen de maylayman,
Jasandırıp saylayman,
Keliń, keliń doslarım,
Tek jaqsılıq oylayman.

M. Seytniyazov

Bala etikshi bolǵanın qalay maqtanış etedi?

Naqıl

Erinbegen etikshi boladı.

Miynet etseñ pisesen,
Kóp uyqılasañ iseseñ.

JAS ÓSPIRIM BALALAR — BOLAJAQ AZAMAT

Sara hám Sávle

Sara oynap júr edi,
Qolına bir alma alıp.
Jańa qaqshıp atırǵanda,
Suw shelekke tústi barıp.

Haw, dep qarasa suwǵa,
Turgan eken alma qalqıp.
Almaqshı boldı shelekten,
Qızıq, — dedi mıyıp tartıp.

Háp! — dep jańa uslaǵanda,
Taǵı birew qolın sozdı,
Suw astında sávle edi,
Qorqıtıp jiberdi qızdı.

Nede bolsa shaqqan eken,
Sara onnan burın aldı.

Sasqalaqlap qorqıw menen,
Juwırdı da ketip qaldı.

Ayttı barıp anasına,
Jańaǵı oynap júrgenin.
Suwǵa túsken almanıń
Jáne suwdaǵı kórgenin.

Anası kúlip jiberdi,
— Haw suwdaǵı sáwleń goy ol.
Suw mısal ayna tárizli,
Qorıqpa qızım, batır bol!

M. Seytniyazov

1. Sara nege qorıqtı?
2. Saranıń apası oǵan ne dedi?
3. Turmısta suwǵa sáwleniń túsiwin bayqap kóriń.

Jumbaq

Ózińnen ozbas,
Izińnen qalmas.

(kóleńke)

Ay menen kúndey,
Hámmesi birdey.

(παγκοσμική)

Naqıllar

Márt ólse de, mártlik ólmeydi.

Dostıń mıń bolsa da az,
Dushpanıń bir bolsa da kóp.

Jumbaq

Ózi qalta saattay,
Kórsetpes biraq waqıttı,
Elpildegen eki til,
Kórsetip turar bağıttı.

(σάδισμα)

Papka hám shapka

Minaw Ońgardıń shapkası,
Anaw jatırǵan papkası,
Ekewi jatıp oylastı,
Isleyjaq isti sırlastı.

Kele sala taslaydı,
Qasımker isti baslaydı,

Jatamız bizler shańğa batıp,
Basqalar qarar tań qalıp.

Ońgariń onı oylamas,
Jatqanımızğa qıynalmas.
Ol da bir tússin hálekke,
Tabalmay bolsın «shala ókpe», —

Desti de shıqtı tambasqa,
Endigi sóz bul basqa,
Iyesi tappay shırladı,
Hár jaqqa shawıp zırladı.

Apası ayttı ózińnen,
Shıqpaysań sirá sózińnen,
Saqlamaysań puqталap,
Ashıwlı qoydı bir qarap.

Kúlkige aldıq Ońgardı.
Qátesin endi ańgardı,
Tambastı kórse, papkası,
Qasında jatır shapkası.

Ekewin bastı bawırına,
Apasına bardı hawlıǵa

Bundaydan bolaman awlaq,
Saqlayman dedi puqtalap.

Á. Seytjanov

1. Ońǵardıń papkası menen shapkası nege ókpeledi?
2. Sizlerdiń arańızda usınday oqıwshılar bar ma?

Jumbaqlar

Onısız kúniń keshpeydi,
Dasturxannan túspeydi,
Ol bolmasa hesh adam,
Hátte chay da ishpeydi.

(uau)

* * *

Erte báhár egilip,
Gúzde pisip ashılar,
Qalmasın dep tógilip,
Teriwge xalqım asıǵar,

Úlpildegен ақ мамıq,
Jıynar hámme kúsh salıp.

(vıxvd)

* * *

Kánnen qazıp alınar,
Awqatqa qosıp salınar,
Túri aq, biraq qant emes,
Qaytersen onıń tazasın,
Aytıw qıyın jetkerip,
Awqatqa bergen mazasın.

(znp)

* * *

Jas kúnde oraqtay,
Orta jasta shórektey.

(hv)

Dápterińizge birneshe jumbaq jazıp, onıń
sheshiminiń súwretin salıń.

Mazmunı

Tuwılǵan mákanım gózzal bostanım

Qaraqalpaqstan Respublikasınıń mámleketlik
gerbi hám bayraǵı3

Qaraqalpaqstan Respublikasınıń
mámleketlik gimni4

Ǵárezsiz Ózbekstanım, máńgige jasa!

Áziz Ózbekstanım6

Mektebim7

Tashkent8

Biziń Watanımız — Qaraqalpaqstan

Qaraqalpaqstan — meniń Watanım9

Nókis — Qaraqalpaqstannıń orayı10

Nókisim M. Qabulova12

Watanım bar (qosıq). Ya. Ájimov13

Qaraqalpaqtıń (qosıq). B. Seytaev15

Miynekesh insan16

Biziń mektep baǵında (qosıq). S. Abbasov17

Altın gúz

Gúz keldi18

Gúz (qosıq) K. Aymanov19

Nan qádiri (gúrriń)21

Gúz qádiri bir basqa (qosıq) S. Abbasov22

Tırnalar N. Tóreshova (gúrriń)	24
Mektep jerinde (gúrriń)	25
Er júrek adam (gúrriń)	26
Balalıqtı eslew (qosıq) N. Tóreshova	28

Ana-mektebim — altın besigim

Mektebim (qosıq) Z. Yusupova	29
Ustazıma (qosıq) G. Júginisov	30
Elimizdiń jaslarımız (qosıq)	
T. Jumamuratov	31
Quwanıp qaldı... (gúrriń)	32
Tazalıq qız Gúlayım X. Saparov	34
Men oqıyman (qosıq) D. Nazbergenov	35
Kim bolsam? (qosıq). V. Mayakovskiy	36

Paraxatshılıq tárepdarımız

Balama (qosıq) Q. Jumaniyazov	38
Qırǵawıl (gúrriń) T. Tóremuratov.....	39
Watan qorǵar ájaǵam (qosıq) S. Pirjanov	41
Xalıqlardıń uranı (qosıq) X. Saparov	42
Joytılgan kóz (gúrriń) R. Azizxanov.....	43
Dártke jaraǵan bala (gúrriń) S. Májitov.....	44

Ata-ananı qádirle

Ata wásiyatı (gúrriń) S. Májitov.....	46
Bir awız sóz (gúrriń)	47
Ata-ana aldında (qosıq) X. Saparov	49

Qúdiretli kúsh nede? (gúrriń).....	50
Írzaman men anama (qosıq) Z. Zamatdinov	51
Ƙempir apam (qosıq) J. Qayırbayev	52
Kútilmegen hújim (gúrriń)	53
Qarlıǵashlar (gúrriń) K. Ushinskiy	55
Saw bolsın jan atamız J.Dilmuratov	57

Qıs baslandı

Qıs keldi (gúrriń)	59
Ana tilim (qosıq) T. Qabulov	61
Ómir nurı (gúrriń)	62
Altın nızam N. Mámbetirzaeva	63
Quslarǵa dán salamız (gúrriń)	65
Qıl duzaqta tabısқан urılar M. Qarabayev	66
Adam qolı gúl (qosıq) X. Saparov	68
Qar (qosıq) Sh. Seytov	69
Miyras (ertek)	70
Qıs (qosıq) S.Embergenov.....	72
Jıl kiyatır (qosıq) A. Dabılov	73
Yolka qosıǵı M. Seytniyazov	74

14-Yanvar — Watan qorgawshılar kúni

Qanatlı qaharman Ƙ. Aymanov	77
Biz — tınıshlıq gúlimiz (qosıq)	
Ó. Sársenbayev	78

Ádeplilik hám adamgershilik

Úlkenlerdi húrmetle	79
Ádeplilik	80
Puldı kim urladı? (Kamila)	82
Qozı (gúrriń)	84
Ákesi menen balaları L. N. Tolstoy	86
Xalıqtıń danalıq sózleri	87
Jeti ğarrı (gúrriń)	88
Bilip aldım (qosıq) Sh. Atamuratova	90
Ádepsiz (qosıq) M. Seytniyazov	91
Mal fermasında (gúrriń)	92
Kishipeyil bala (gúrriń) V. Oseev	93
Jaqsı bala atansań (qosıq) A. Ábdimuratov	95
Algıs al (qosıq) J. Aymurzaev	96

Óz shańaraǵım — óz uyam

Razıman ákeme (qosıq) N. Tóreshova	98
Ğarrı hám bala (qosıq) X. Úbbiniyazov	99
Kimler awıradı?	101
Densawlıq — tereń baylıq (Hákim Ulıqpan- nıń óz balasına aytqan násiyatlarınan)	102
Úmbettiń úlesi (gúrriń) M. Niyazov	103
Bárimizge unaydı (qosıq) T. Eshanov	106
Murattıń atası (gúrriń)	107
Jaman ádet (qosıq) Á. Seytjanov	109

Kóshemizdiń balaları (gúrriń) Q. Bekmanov.....110

Báhár baslandı

Báhár (gúrriń)113

Quslar qaytıp keledi eken

(qosıq) S. Abbasov114

Báhár keldi (qosıq) Á Seytjanov.....115

Jurttıń bári jumısta (gúrriń)116

Sağındım (qosıq) X. Saparov118

Jaylawda (qosıq) S. Nurımbetov119

8-mart — Hayal-qızlar bayramı

Biziń bayramımız keldi (estelikten)120

Men anaman (qosıq) U. Kárimullaeva121

Ana (gúrriń) O. Tumanyan122

Jaqsı qız (qosıq) S. Nurımbetov125

Gúldi kimgе bersem eken? (gúrriń)126

Besik jırı (qosıq) N. Tóreshova127

Ana (qosıq) S.Nurımbetov128

Eń jaqsı sawǵa (gúrriń)129

Nawrız keldi

21-mart — Nawrız bayramı133

Nawrız — jıldıń bası, báhár bayramı

(qosıq) Á. Ájiniyazov134

Nawrız keldi biziń mektepke

(qosıq) T. Seytjanov135

Miyнет túbi — ráhát

Nan iyisi (xalıq ráwiyatı)	136
Ónerli bolǵım keledi (qosıq) S. Pirjanov	138
Umıtpañ, sizler mınanı S. Pirjanov	139
Buzawım (qosıq) T. Matmuratov	140
Qoylar menen iytler («Úy haywanları» kitabınan)	141
Men atamday bolajaqpan (qosıq) S. Abbazov.....	142
Miyнет Qaharmanı (gúrriń) K. Nazbergenov	143

Ertekler

Túlki menen eshki.	145
Quw qoraz J. Seytnazarov.....	146
Duzaqshı ǵarrı	148
Bóri menen iyt	150
Túlki menen qoyannıń quyırıq almasıwı	152
Ataǵa húrmet	154
Hiyleker qoraz	156
Gedey hám danıshpan	157

9-may — Eske túsiriw hám qádirlew kúni

Belgisiz jawınger qábiri (qosıq) J. Qayırbayev	160
Men urıstı kórgenmen (qosıq) G.Nurıllaeva	161

Jaz — ótedi saz

Jaz máwsimi (qosıq) A. Dabilov	163
Tay (qosıq) Sh. Seytov.	164
Pillekeshler (gúrriń) Jetkinshek	165
Paxta (gúrriń)	167
Jaz keldi (qosıq) Sh. Seytov	168
Ǵazdıń palapanı (qosıq)	169

Klastan tıs oqıw ushın qosımsha materiallar

Asqabaq (qosıq) X.Saparov	171
Ójetlik (qosıq) A. Ábdimuratov	172
Eki qızdıń dawı (qosıq) K.Ernazarov	173
Quslardıń paydası (gúrriń)	175
Etikshiniń qosıǵı (qosıq) M.Seytniyazov	176

Jas óspirim balalar — bolajaq azamat

Sara hám Sávle (qosıq) M.Seytniyazov	178
Papka hám shapka (qosıq) Á.Seytjanov	180
Jumbaqlar	182

Baymurat Qutlimuratov, Nısanbay Tájenov,
Baekesh Qálimbetov, Perdexan Salieva

OOQIW KITABI

2-klass ushın sabaqlıq

qaraqalpaq tilinde
«Qaraqalpaqstan» baspası
Nókis — 2018

Redaktorları	G. Pirnazarova B. Zivarova
Operatorı	T. Qosnazarov
Xudojnigi	A. Jarimbetov

Original-maketten basıwǵa ruqsat etilgen waqtı
17. 07. 2018-j. Formatı 70x90 ¹/₁₆. Ofset qaǵazı.
Kegl 17. Tip «Shkolnaya» garniturası. Ofset usılında
basıldı. Kólemi 12,0 baspa tabaq, 14,04 shártli baspa
tabaq, 6,0 esap baspa tabaq. Buyırtpa № ...
Nusqası 13571 dana.

Original-maket «Qaraqalpaqstan» baspasında tayarlandı.
Ózbekstan Respublikası Ministrler Kabineti tárepinen baspa
xızmeti menen shuǵıllanıw ushın 15.04.2016-jılı Al №114
licenziyası berilgen.

«Qaraqalpaqstan» baspası, 742000. Nókis qalası.

Qaraqalpaqstan kóshesi, 9.

«Sharq» baspa-poligrafiya akcionerlik kompaniyası
baspaxanasında basıldı.

100000 Tashkent qalası, «Buyuk Turon» kóshesi, 41.

**Ijarağa berilgen sabaqlıqtıń jaǵdaym
kórsetiwshi keste**

№	Qıwshınıń ismi, familiyası	Oqıw jılı	Sabaqlıqtıń alıńandaǵı jaǵdayı	Klass basshısınıń qol tań bası	Sabaqlıqtıń qaytıp tapsırılǵandaǵı jaǵdayı	Klass basshısınıń qol tań bası
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						

Sabaqlıq ijaraǵa berilgende hám oqıw jılınıń juwmaǵında qaytarıp alıńanda joqarıdaǵı keste klass basshısı tárepinen tómendegishe bahalawǵa muwapıq toltırıladi.

Jańa	Sabaqlıqtıń paydalanıwǵa birinshi berilgendeǵı jaǵdayı
Jaqsı	Muqabası pútin, sabaqlıqtıń tiykarǵı bóliminen ajıralmaǵan. Barlıq betleri bar, jırtılmaǵan, kóshpegen, betlerinde jazıw hám sıızılar joq.
Qanaatlanarlıq	Muqaba jazılǵan, bir qansha sıızılıp, shetleri jelingen, sabaqlıqtıń tiykarǵı bóliminen ajıralıw jaǵdayı bar, paydalanıwshı tárepinen qanaatlanarlıq ońlangan. Kóshken betleri qayta ońlangan, ayırım betleri sıızılǵan.
Qanaatlandırmaıdı	Muqaba sıızılǵan, ol jırtılǵan, tiykarǵı bólimnen ajıralǵan yamasa pútkilley joq, qanaatlandırarsızlıq ońlangan. Betleri jırtılǵan, betleri jetispeydi, sıızıp, boyap taslangan, sabaqlıqtı tiklewge bolmaydı.